

TORAH OHR • PARSHAS SHEMOS • MAAMAR 3

וַיֹּאמֶר ה' אֵלָיו מִי שֵׁם פֶּה לָאָדָם וְגו'

“And Havayah said to him: Who
has given a mouth to man?”

Moshe was “heavy of mouth” because his soul came from Tohu,
whose lights are too great for vessels. G-d’s answer, “I will be with
your mouth,” joins Tohu’s great lights with the vessels of Tikkun,
through which the end gains an advantage that even the head
lacks.

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ”ל

Dedicated in honor of the Rebbe’s father, Reb Levi Yitzchok

LikuteiTorah.com

THE CHASSIDISHE PARSHA

likuteitorah.com/torah-ohr/shemos/3/

THE BIG IDEA

Moshe was “heavy of mouth” because his soul came from Tohu, whose lights are too great for vessels. G-d’s answer, “I will be with your mouth,” joins Tohu’s great lights with the vessels of Tikkun, through which the end gains an advantage that even the head lacks.

Each section: the Hebrew, then the translation, then a short explanation under a gold rule. Small numbers in the Hebrew are the notes at the end.

THE MAAMAR IN BRIEF

Why did G-d need to tell Moshe who gives man a mouth? The Alter Rebbe begins with Sefer HaTemunah’s teaching that our world is the second of the cosmic cycles (shemittos), which the Arizal reads as the World of Tohu followed by the World of Tikkun. Two souls from Tohu, Chanoch and Moshe, came down to rectify our world. In Tohu the Sefiros were separate points with great lights and few vessels; in Tikkun they unfold into detailed, interincluded partzufim, like the soul’s powers invested in the body’s limbs. Through the vessels something new arises: “their beginning is wedged in their end.” The foot, which carries the head, has what the head lacks; so too practical mitzvos, and a simple Jew’s obedience, surpass Torah study and lofty kavanos in one respect. Moshe, rooted in Tohu, saw this in Tikkun, felt he lacked it, and asked G-d to send another. G-d agreed that his mouth was heavy, but as the essence that made both Tohu and Tikkun He promised to unite their advantages in him. A closing parenthesis adds parallels in David and in the Rabbinic mitzvos.

OUTLINE

1	The question and the two cycles	¶1
	Why did G-d tell Moshe who gives man a mouth? Sefer HaTemunah’s two shemittos, which the Arizal reads as the World of Tohu and the World of Tikkun.	
2	Two souls from Tohu	¶2–4
	Chanoch and Moshe came down from Tohu with great self-nullification, to rectify the world: Chanoch before the Flood, Moshe at the Exodus and the Giving of the Torah.	
3	Points and partzufim	¶5–7
	Tohu’s Sefiros are separate points, like the encompassing “circles” of thought; Tikkun’s are detailed, interincluded partzufim, like powers invested in limbs, and so “their beginning is wedged in their end.”	
4	The advantage of the end	¶8–9
	The feet carry the head; likewise practical mitzvos, and a simple Jew’s obedience, surpass in one respect Torah study and the kavanos of tzaddikim, by virtue of Tikkun’s vessels.	

- 5 **Moshe's plea** ¶10-12
Seeing this new quality in Tikkun, Moshe, a soul of Tohu who could not channel his intellect into speech, humbled himself and asked G-d to send another.
-
- 6 **The mouth of the Adam of Tikkun** ¶13-14
G-d agrees that Moshe is heavy of mouth, but the mouth that draws down encompassing light belongs to the Adam of Tikkun, and G-d's essence is its source.
-
- 7 **"I will be with your mouth"** ¶15-16
G-d unites in Moshe Tohu's lights and Tikkun's vessels; a closing parenthesis adds David, who is speech, and the Rabbinic mitzvos, which clothe lights beyond vessels in deeds.
-

KEY CONCEPTS

Shemittah (cosmic cycle) שמיטה

In Sefer HaTemunah, an age of the world governed by one divine attribute; ours is the second. The Arizal reads the first "cycle" as the spiritual World of Tohu.

Tohu and Tikkun תהו ותקון

Tohu (Chaos) has great lights in few vessels, its Sefiros separate points; Tikkun (Rectification) has fewer lights in many vessels, its Sefiros forming interincluded partzufim.

Partzuf (configuration) פרצוף

A Sefirah unfolded into a full, body-like structure with head, middle and end, as in Tikkun, where Chochmah becomes Abba and the emotive Sefiros Z'eir Anpin.

Igulim and yosher (circles and line) עיגולים ויושר

Tohu is like circles, encompassing, as thought pervades the whole body; Tikkun is like the straight line, invested in vessels, as powers in the limbs.

"Their beginning is wedged in their end" נעוץ תחלתן בסופן

Sefer Yetzirah's phrase for the mutual dependence of the Sefiros in Tikkun, in which the end has an advantage the head lacks, as the feet carry the head.

Encompassing light (or makif) אור מקיף

Divine light too high to be invested within; the vessel of the mouth, through blessings and speech, draws it down.

Adam and the Name Mah אדם, שם מ"ה

Adam equals 45, the value of the Name Mah, the general and collective expression of Tikkun; the Adam "upon the Throne" is the Adam of Atzilus.

SECTION 1 • 11

The question and the two cycles

1 ויאמר ה' אליו מי שם פה¹ לאדם² וגו'. להבין זה מ"ש משה לא איש דברים אנכי³ כי כבד פה כו'

"And Havayah said to him: Who has given a mouth to man?" etc. To understand this: what Moshe said, "I am not a man of words," "for I am heavy of mouth," etc.,

The maamar opens with G-d's reply to Moshe at the burning bush, after Moshe protested that he was "not a man of words" but "heavy of mouth." The Alter Rebbe sets out to understand both Moshe's claim and G-d's answer.

ומה שהשיב לו הקב"ה מי שם פה כו' שהוא כולו מקשה וכי לא ידע משה זאת בתחלה מי השם פה לאדם.

and what the Holy One, blessed be He, answered him, "Who has given a mouth," etc. — all of it is difficult: did Moshe not know this at the outset, Who gives a mouth to man?

The difficulty is that G-d's answer seems to tell Moshe something obvious: surely he already knew that G-d is the One who gives people the power of speech. The whole exchange therefore needs explaining.

הענין יובן ע"פ הקדמה דהנה איתא בס' התמונה⁴ (בהקדמה לתמונה ג' דכ"ז כ"ט ל"א) שזה העולם הוא שמיטה שניה ולפניה הי' ג"כ שמיטה אחת שהיתה נמשכת ממדת החסד

The matter will be understood through an introduction. It is stated in Sefer HaTemunah (in the introduction to Temunah 3, folios 27, 29, 31) that this world is the second shemittah (cycle), and before it there was also one shemittah, which was drawn from the attribute of Chesed (kindness).

The answer begins with a teaching of Sefer HaTemunah, a Kabbalistic work that, according to the Kehot note, is attributed to Rabbi Nechunia ben HaKaneh. History runs in great cycles called shemittos, like the seven-year sabbatical cycle; our world is the second of them, and the first was governed by Chesed, divine kindness.

והשמיטה דעכשיו (ר"ל [רוצה לומר] שית אלפי שני דהוי עלמא וחד חרוב)⁵ הוא ממדת הפחד ולכן דרכיה חזקים וקשים ורעים כו'. דהיינו שהי' בה חורבן בית ראשון ושני כו'.

And the present shemittah (that is, the "six thousand years that the world exists, and one [thousand that it is] desolate") is from the attribute of Pachad (fear), and therefore its ways are strong, harsh and evil, etc.; that is, in it there was the destruction of the First and Second Temples, etc.

The Talmud's Aramaic saying (Sanhedrin 97a), that the world exists for six thousand years and lies desolate for one thousand, describes the present cycle. It is ruled by Pachad (fear), another name for Gevurah, divine severity, which is why its history includes harsh events such as the destruction of both Temples.

משא"כ בשמיטה הראשונה שהיתה ממדת חסד היתה העבודה באופן אחר וגם התורה הי' [היה] באופן אחר יעו"ש [יעו"ש שם] והיו רק טוב וחסד כו'

Not so in the first shemittah, which was from the attribute of Chesed: the divine service (avodah) was of a different kind, and the Torah too was of a different kind (see there), and there was only goodness and kindness, etc.

In the first cycle everything flowed from kindness, so divine service, and even the Torah, took a different form there. The text refers the reader to Sefer HaTemunah for the details.

כך דעת ס' התמונה ואחריו נמשכו המקובלים האחרונים לדון מזה שמוכרח להיות עוד חמש שמיטות אחר שמיטה זו כי צ"ל ז' שמיטות כנגד ז' מדות עליונות כו' (וכמ"ש שם בסה"ת [בספר התמונה])

This is the view of Sefer HaTemunah; and the later Kabbalists followed it and inferred from this that there must necessarily be five more shemittos after this shemittah, for there must be seven shemittos, corresponding to the seven supernal attributes, etc. (as is written there in Sefer HaTemunah).

Since each cycle corresponds to one attribute, later Kabbalists concluded that five more cycles must follow ours, making seven in all, one for each of the seven emotive attributes, as Sefer HaTemunah itself writes.

אבל האריז"ל [האריז"ל זכרוננו לברכה] פליג עי"ז⁶ במה שלמדו שצ"ל עוד ה' שמיטות וגם בענין מה שעוה"ז הוא שמיטה שניה עם היות דס"ל [דסבירא ליה / דסבירא להו] ג"כ כן.

But the Arizal disagrees with this, regarding what they inferred, that there must be five more shemittos; and also regarding the matter that this world is the second shemittah, even though he too holds so.

The Arizal, Rabbi Yitzchak Luria of Safed, the great master of Kabbalah, rejects the conclusion that five more cycles must follow. He also reinterprets the idea that our world is the second cycle, even though he accepts the statement itself.

ולכן פתחה התורה בבי"ת בראשית⁷ לומר שכבר היתה שמיטה א' ועכשיו היא שמיטה שני' [שניה].

And therefore the Torah opened with the beis of Bereishis, to say that there had already been one shemittah, and now it is the second shemittah.

On the Arizal's view too, the Torah's first word, Bereishis, opens with the letter beis, whose numerical value is two, to hint that an earlier cycle came before ours.

אבל פי' האריז"ל [האר"י זכרנו לברכה] דאין הכונה לומר⁸ שהי' [שהיה] עולם גשמי כמו עוה"ז דעכשיו עם שמים וארץ גשמיים ודצח"מ [ודומם צומח חי מדבר]

But the Arizal explained that the intent is not to say that there was a physical world like this present world, with physical heavens and earth, and the inanimate, vegetative, animal and speaking [kingdoms],

But in his reading, the earlier cycle was not a physical universe with heavens, earth and the four kingdoms of nature: minerals, plants, animals and human beings.

כי זה לא הי' [היה] רק בשמיטה זו דוקא לבד וענין השמיטה שהיתה לפני זו הוא ענין עולם התהו for this existed only in this shemittah specifically, and in it alone. And the matter of the shemittah that was before this one is the matter of the World of Tohu (Chaos),

A physical world exists only in the present cycle. The "first cycle" is the World of Tohu (Chaos), a spiritual realm that came before the ordered world. Sefer HaMaamarim 5668, quoted in the Kehot note, identifies it with what the Sages meant when they said that G-d "built worlds and destroyed them" before ours.

דהיינו ענין ז' מלכין קדמאין דתהו שמתו שהוא ענין ספירות רוחניי' כנודע וענין שמיטה דעכשיו הוא ענין עולם התקון שנעשה אח"כ (ועיי' בלק"ת [בלקוטי תורה] (להאריז"ל) פ' קדושים⁹ ובעמ"ה [ובעמק המלך] שער עולם התהו פמ"ו ד' כ"ה ע"א) וכנודע בכהאריז"ל [בכתבי האריז"ל]:

that is, the matter of the seven primordial kings (malchin kadma'in) of Tohu who died, which is a matter of spiritual Sefiros, as is known; and the matter of the present shemittah is the matter of the World of Tikkun (Rectification), which was made afterward (and see the Likkutei Torah of the Arizal, Parshas Kedoshim, and Emek HaMelech, Sha'ar Olam HaTohu, ch. 46, folio 25a), as is known in the writings of the Arizal.

Kabbalah describes Tohu as "seven primordial kings" who reigned and "died," whom the Kabbalists find in the kings of Edom, each of whom, the Torah says, "reigned... and died" (Genesis 36:31-39): spiritual Sefiros that could not endure in their first form. The present cycle is the World of Tikkun (Rectification) that followed. The text refers to the Likkutei Torah of the Arizal, his teachings on the Torah (as the Kehot note also says), and to Emek HaMelech, a Kabbalistic work by Rabbi Naftali Bacharach.

SECTION 2 • 112-4

Two souls from Tohu

2 והנה שתי נשמות משמיטה הראשונה דהיינו מבחי' עולם התהו שלפני עולם התיקון ירדו ונמשכו למטה לשמטה שניה

Now, two souls from the first shemittah, that is, from the level of the World of Tohu that preceded the World of Tikkun, descended and were drawn down below to the second shemittah,

Two souls from the first cycle, the World of Tohu, came down into the second cycle, the World of Tikkun. The text now identifies them.

שהוא בחי' התקון והם חנוך ומשה דבחנוך כתי' [כתיב] ויתהלך חנוך¹⁰ את האלקי' לומר שכבר התהלך את¹¹ האלקי' בשמטה הא'

which is the level of Tikkun. And they are Chanoch and Moshe. For of Chanoch it is written, "And Chanoch walked with G-d," to say that he had already walked with G-d in the first shemittah.

They are Chanoch and Moshe. The Torah says, "And Chanoch walked (vayis'halech) with G-d," and the verb is read as saying he had already walked with G-d before, in the first cycle. Sefer HaMaamarim 5658, quoted in the Kehot note, explains why: the form vayis'halech implies a walk already past, for otherwise the verse would say vayelech.

וכן במשה¹² כתי' [כתיב] מן המים משיתהו.¹³ דהיינו משמטה ראשונה שהיא היתה מבחי' חסד¹⁴ הנקי מים.

And likewise of Moshe it is written, "Out of the water I drew him (min ha-mayim meshisihu)": that is, from the first shemittah, which was of the level of Chesed (kindness), which is called water.

Pharaoh's daughter named Moshe because "out of the water I drew him (meshisihu)"; the name Moshe comes from that verb. Water stands for Chesed, the attribute of the first cycle, so the verse hints that Moshe's soul was drawn from there.

3 ומשם משיתהו לשמיטה דעכשיו כו' ועיקר ירידתם לזו השמיטה הוא כדי לתקן העולמות כי הם שרשם גבוהים מאד יען היותם למעלה מבחי' נשמות דשמטה זו

And from there "I drew him" to the present shemittah, etc. And their descent to this shemittah is chiefly in order to rectify the worlds, for their root is very high, since they are above the level of the souls of this shemittah;

From the first cycle Moshe was "drawn" into ours. These two souls came down chiefly to rectify the worlds, because their root is very high, above the souls that belong to the present cycle.

דהיינו ששם נמצא הביטול הרבה יותר מאשר נמצא בשמיטה זו ולכן נאמר במשה ונחנו מה.¹⁵

that is, there self-nullification (bittul) is found far more than it is found in this shemittah. And therefore it is said of Moshe, “And what are we?”

Their superiority is a greater bittul, self-nullification before G-d, than exists in our cycle. That is why Moshe could say, “And what are we?”

4 והאיש משה ענו מאד¹⁶ כו' וגם ראה שם נשמות גבוהות שלמעלה ממנו כמו חנוך למך כו'.

“And the man Moshe was very humble,” etc. And he also saw there lofty souls that were above him, such as Chanoch, Lemech, etc.

Moshe's great humility is linked to what he saw “there,” in his source: souls even higher than his own, such as Chanoch and Lemech.

ולכן ירדו לשמטה זו לתקנה ג"כ. שחנוך הי' [היה] קודם דור המבול שהיה העולם בתכלית השפלות כמ"ש קץ כל בשר¹⁷ בא לפני כו'.

And therefore they descended to this shemittah, to rectify it as well. For Chanoch was before the generation of the Flood, when the world was in utter lowliness, as it is written, “The end of all flesh has come before Me,” etc.

These souls came down to rectify our cycle too. Chanoch lived before the generation of the Flood, when the world had sunk to its lowest point, as G-d told Noach, “The end of all flesh has come before Me.”

ולכן ירד חנוך לזה העולם לתקן אותו שלא יחזור לגמרי לתהו ובהו. רק שיהי' [שיהיה] מבול על הארץ לטהר הארץ וישארו נח ובניו קיימי בתיבה.

And therefore Chanoch descended to this world to rectify it, so that it would not return entirely to tohu vavohu (chaos and void), but only that there would be a flood upon the earth to purify the earth, and Noach and his sons would remain alive in the ark.

Chanoch's descent kept the world from falling back into complete chaos (tohu vavohu). Instead the Flood came to purify the earth, and Noach and his sons survived in the ark.

אבל אם לא הי' חנוך הי' העולם חרב לגמרי ולא הי' [היה] נשאר אף נח ובניו. וכן משה ירד לגאול את ישראל ושיהי' [ושיהיה] מתן תורה על ידו כו':

But had there not been Chanoch, the world would have been utterly destroyed, and not even Noach and his sons would have remained. And likewise Moshe descended to redeem Israel, and so that the Giving of the Torah would be through him, etc.

Without Chanoch the world would have been destroyed entirely, and not even Noach's family would have survived. In the same way, Moshe came down to redeem Israel and to be the one through whom the Torah was given.

SECTION 3 • 15-7

Points and partzufim

5 והנה ההפרש בין תהו לתקון¹⁸ ידוע בע"ח [בעץ חיים] שהתהו לא¹⁹ הי' [היה] בחי' פרצופים רק העשר ספירות היו בבחי' נקודות ר"ל [רוצה לומר] נקודת חסד נקודת הגבורה²⁰ כו'.

Now, the difference between Tohu and Tikkun is known from Etz Chaim: Tohu was not at the level of partzufim (configurations); rather, the ten Sefiros were at the level of points (nekudos), that is to say, the point of Chesed (kindness), the point of Gevurah (restraint), etc.

The text now explains the difference between Tohu and Tikkun as the Arizal's Etz Chaim, recorded by Rabbi Chaim Vital, describes it. In Tohu the Sefiros were not partzufim, full "configurations" with many parts, but single points (nekudos): a point of Chesed, a point of Gevurah, and so on. Earlier in Torah Ohr (Vayishlach, 24d) the Alter Rebbe sets out the same "well-known introduction": in Tohu the Sefiros stood separate, one beneath the other, while in Tikkun Tiferes joins right and left.

דהיינו שלא נתחלקה הספי' [הספירה / הספירות] לפרטי פרטיות באורך ורוחב כ"א היתה נקודה א' בדרך כללי וקיצור מופלג זו חסד וזו גבורה²¹ כו'

That is, the Sefirah was not divided into minute particulars in length and breadth; rather, it was a single point, in a general way and in extreme brevity: this is Chesed and this is Gevurah, etc.

Each Sefirah of Tohu was one undivided point, a general and highly concentrated quality without detail or extension. It was simply "kindness" or simply "severity."

וגם היו הע"ס [העשר ספירות] זה תחת זה שהיו מפורדים²² זה מזה שחסד הי' [היה] בפ"ע [בפני עצמו] וגבורה בפ"ע [בפני עצמו] ולא היו מתכללי זה מזה (ולכן היו רק נקודות כו' דהא בהא תליא).^{23, 24}

And also the ten Sefiros were one beneath the other, so that they were separate from one another: Chesed by itself and Gevurah by itself, and they were not included in one another (and therefore they were only points, etc., for the one depends on the other).

The Sefiros of Tohu also stood one beneath the other, each separate and unmixed with the rest. The parenthesis adds that this separateness and their being mere points go together: each depends on the other. The Tzemach Tzedek's Or HaTorah, cited in the Kehot note, explains "one beneath the other": an effect needs its cause, but the cause does not need its effect at all.

משא"כ עולם התקון הוא שנעשו הספ"י [הספירה / הספירות] בבחי' פרצופי' [פרצופים / פרצופין] מחכמה נבנה פרצוף אבא ומו"ק [ומו' קצוות] פרצוף ז"א²⁵

In the World of Tikkun, however, the Sefiros were made into the level of partzufim: from Chochmah (wisdom) the partzuf of Abba was built, and from the six extremities (vav ketzavos) the partzuf of Z'eir Anpin (the emotive attributes);

In Tikkun each Sefirah grew into a partzuf: Chochmah became the partzuf called Abba (Father), and the six emotive Sefiros together became the partzuf called Z'eir Anpin. The Kehot note quotes Etz Chaim that likewise Binah became the partzuf called Imma (Mother), and the tenth point a partzuf called Bas (Daughter).

שהוא שנתחלקי' [שנתחלקה] הספ"י [הספירה / הספירות] בהתפשטותי' [בהתפשטות] לפרטי פרטי' טפ"ט [ט' פעמים ט'] ובכל א' ראש תוך סוף וה"ח [וה' חסדים] המגדילי עד שנעשה רמ"ח איברים כו'²⁶

that is, the Sefirah was divided, in its extension, into minute particulars, nine times nine, and in each one head, middle and end, and the five chassadim (kindnesses) that bring growth, until 248 limbs were formed, etc.;

A partzuf is a Sefirah unfolded into fine detail, like a body. In the Kabbalistic count, nine times nine (81), each with head, middle and end (243), together with the five chassadim that bring growth, makes 248 limbs.

וגם נעשה התכללות הספ"י [הספירה / הספירות] זו מזו והמשל לשני בחי' אלו יובן ג"כ בכחות²⁷ הנפש שבגוף. שרמ"ח כחות הנפש מתלבשים ברמ"ח איברי הגוף. כח הראי' [הראיה] מתלבשת בעין.²⁸

and also an interinclusion of the Sefiros, one in another, came about. And the analogy for these two levels can also be understood from the powers of the soul in the body: the 248 powers of the soul are invested in the 248 limbs of the body. The power of sight is invested in the eye,

In Tikkun the Sefiros also became interincluded, each containing something of the others. Both features, detailed division and interinclusion, can be understood from the soul's 248 powers invested in the body's 248 limbs, beginning with sight in the eye.

6 וכח השמיעה באזן. וכח המעשה בידים. וכח ההילוך ברגלים כו'. וכח' זו הוא ענין התפשטות והתלבשות כחות הנפש בכלים שהן האיברים.

the power of hearing in the ear, the power of action in the hands, and the power of walking in the feet, etc. And this level is the matter of the extension and investment of the soul's powers in vessels, which are the limbs.

Each power goes to its own organ: hearing to the ear, action to the hands, walking to the feet. This is the soul's power extending and being invested in vessels, the limbs, the analogy for the partzufim of Tikkun.

ועוד נמצא בחי' אחת הכוללת את כל פרטי הכחות המתחלקי באיברים הנ"ל ומקפת עליהם מכל צד מראשו עד רגלו.²⁹

And there is also found one level that includes all the particular powers that are divided among the above-mentioned limbs, and encompasses them on every side, from head to foot.

Besides these there is one faculty that is not confined to any limb. It includes all the particular powers and surrounds them on every side, from head to foot.

7 והיינו בחי' המחשבה של האדם³⁰ כנראה בעליל שכאשר יכוה בצפורן רגלו תיכף המחשבה את הכאב

That is, the level of a person's thought: as is plainly seen, when he is burned on his toenail, his thought feels the pain at once.

That encompassing faculty is thought. When a person burns his toenail, his mind feels the pain at once. Sefer HaMaamarim 5648, quoted in the Kehot note, adds that thought has no organ of its own in the body.

וכן כשירצה לנענע רגלו תתנענע תיכף ומיד שיעלה במחשבתו לנענע רגלו שמזה ראי' [ראיה] שהמחשבה ישנה ברגל ג"כ והיא שם בבחי' מקיף כו'.³¹

And likewise, when he wants to move his foot, it moves at once, immediately, as soon as it rises in his thought to move his foot. From this it is proven that thought is present in the foot as well, and it is there at the level of makif (encompassing), etc.

Likewise, the moment he thinks of moving his foot, it moves. This shows that thought is present even in the foot, not as a power housed there but as an encompassing presence (makif).

והנה ענין התלבשות הכחות באיברים הוא משל לבחי' פרצופים דיושר שמתלבשי' בכלים כדוגמת פרצוף מוחין וזרועות כו'.

Now, the investment of the powers in the limbs is an analogy for the level of the partzufim of yosher (the straight line), which are invested in vessels, in the manner of a partzuf: the intellect (mochin), arms, etc.

The powers invested in the limbs are the analogy for the partzufim of yosher, the “straight line” of Tikkun, whose lights are invested in vessels arranged like a body: intellect, arms and so on.

(ובחי' התהו הוא בחי' עיגולים שהם בחי' מקיפים וזהו כמשל המחשבה כו')³² (ועיין ע"פ ויאמר מלך מצרים למילדות³³ כו' שנתבאר ענין זה באריכות מענין עגולים ויושר)

(And the level of Tohu is the level of igulim (circles), which are the level of makifim (encompassing [lights])); and this is like the analogy of thought, etc.) (And see on [the verse] “And the king of Egypt said to the midwives,” etc., where this matter is explained at length, concerning igulim and yosher.)

Tohu, by contrast, corresponds to igulim, “circles,” which are encompassing, like thought that pervades the whole body without being housed in one organ. The second parenthesis points to the maamar on “And the king of Egypt said to the midwives,” which, according to the Kehot note, is the Alter Rebbe's from 5565 (1804-05), printed in Torah Chaim.

והנה לפי שביושר³⁴ דתקון נתחלקו הספירות בפרטיות בבחי' פרצופים לכך נמצא בהם דבר חדש מעלה יתירה אשר לא היתה בעולם התהו בהיותן בבחי' נקודות זת"ז [זה תחת זה].

Now, since in the yosher of Tikkun the Sefiros were divided in detail, at the level of partzufim, there is therefore found in them something new, an added advantage that did not exist in the World of Tohu, when they were at the level of points, one beneath the other.

Because the Sefiros of Tikkun are divided into detailed partzufim, they gain something new, an advantage that Tohu, with its separate points one beneath the other, never had.

והיינו מ"ש בס"י [בספר יצירה] נעוץ תחלתן בסופן^{35,36} וסופן בתחלתן.³⁷ שיש מעלה בסוף מה שאין בראש. שזה לא נמצא בעולם התהו³⁸ רק בעולם התקון מפני שנעשו בבחי' פרצופים.

And this is what is said in Sefer Yetzirah: "Their beginning is wedged in their end, and their end in their beginning": that there is an advantage in the end that is not in the head. And this is not found in the World of Tohu, only in the World of Tikkun, because they were made into the level of partzufim.

This is the teaching of Sefer Yetzirah, the ancient "Book of Formation," that the beginning of the Sefiros is "wedged" in their end and their end in their beginning: the end has an advantage the head lacks (rosh means both "head" and "beginning"). Such mutual dependence exists only in Tikkun, where the Sefiros form partzufim.

SECTION 4 • ¶8-9

The advantage of the end

8 והוא עד"מ מכחות הנפש שבגוף שהשכל מלוכש במוח שבראש שהוא המעולה וראש לכל כחות הנפש

And this is, by way of analogy, as with the powers of the soul in the body: the intellect is invested in the brain in the head; it is the most excellent and the head of all the powers of the soul.

The analogy: the intellect is housed in the brain, in the head, and it is the highest of the soul's powers, the "head" of them all.

ואח"כ בידים מתלבש כח המעשה לכתוב ולצייר ולעשות כל מלאכת אומן שהוא כח פחות בערך לגבי כח השכל שבמוח³⁹

And then, in the hands, is invested the power of action: to write, to draw and to do every craftsman's work; which is a lesser power by comparison with the power of the intellect in the brain.

Below it, in the hands, is the power of action: writing, drawing and every craft. Compared with the intellect in the brain, it is a lesser power.

ואח"כ ברגלי' מתלבש הכח היותר נמוך שבמעשה כח ההילוך לבד

And then in the feet is invested the lowest power of action, the power of walking alone.

Lowest of all is the power in the feet, plain walking.

וכאשר נעריך הכחות בעצמן זה לזה מצד עצם מהותן כמו שהם קודם התלבשות באיברים ודאי ימצא שכל השכל הוא מרומם ונעלה לגמרי בכל מכל כל מכח המעשה שבידים ורגלים כו' כי הוא כח מפנימי' [מפנימיות / מפנימית] הנפש ונעלה מעלה מן כח ההלוך שהוא רק מחיצונית הנפש.

And when we compare the powers themselves to one another, in terms of their very essence, as they are before their investment in the limbs, it will certainly be found that the power of the intellect is exalted and utterly elevated, in every respect, above the power of action in the hands and feet, etc.; for it is a power from the inner dimension (pnimiyus) of the soul, and it is far above the power of walking, which is only from the outer dimension (chitzoniyus) of the soul.

Compared as they are in their own essence, before they enter the limbs, the intellect is incomparably higher than the powers of action and walking. It comes from the soul's inner dimension, while walking comes only from its outer dimension.

אמנם כשנתלבשו בכלים כח השכל בראש וכח ההלוך ברגלים אזי ימצא מעלה ברגל שאינו בראש

However, when they are invested in vessels, the power of the intellect in the head and the power of walking in the feet, then an advantage will be found in the foot that is not in the head;

Once the powers are invested in their vessels, the intellect in the head and walking in the feet, the foot turns out to have an advantage the head lacks.

שהרי הרגלים מעמידים את הראש ומוליכים אותו ממקום למקום ואין נמצא כח זה בראש כלל.

for the feet hold up the head and carry it from place to place, and this power is not found in the head at all.

The feet hold up the head and carry it from place to place, which the head cannot do at all. Torah Ohr, Bereishis (1b), uses the same image: because the feet carry the head, the head needs the foot, and in this respect the foot is called "head."

הרי נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן⁴⁰ שיש מעלה בהסוף שאינו בהראש כו'. וזה בא דוקא מצד התלבשות הכח בכלי הרגל דוקא:⁴¹

Thus, "their beginning is wedged in their end and their end in their beginning": there is an advantage in the end that is not in the head, etc. And this comes specifically from the investment of the power in the vessel of the foot, specifically.

This is "their beginning is wedged in their end": the end has an advantage over the head. That advantage comes only from the power's investment in the vessel of the foot.

9 והנמשל יובן ההפרש בין עגולים דתהו ליושר דתקון. דשם בתהו היו זה תחת זה ולא היו בבחי' פרצוף. ע"כ לא⁴² הי' [היה] נמצא בחי' זו דנעוץ סופן כו'.

And in the analogue, the difference between the igulim (circles) of Tohu and the yosher (straight line) of Tikkun will be understood. For there, in Tohu, they were one beneath the other and not at the level of a partzuf; therefore this level of "their end is wedged," etc., was not found.

Applied above: in Tohu the Sefiros were circles, one beneath the other, not forming a partzuf. So the mutual dependence of end and beginning could not exist there.

אבל בתקון שנתלכשו בכלים רבים בבחי' פרצוף אזי נעשה בחי' זו מצד הכלים שיש ברגל מה שאין בראש כו'.

But in Tikkun, where they were invested in many vessels at the level of a partzuf, this level came about by virtue of the vessels: that there is in the foot what is not in the head, etc.

In Tikkun, where the lights are invested in many vessels forming a partzuf, that quality arises through the vessels: the foot has something the head does not.

וכדוגמא זו דנעוץ סופן בתחלתן שהוא ענין מבלי אשר ימצא ראש וסוף⁴³ שיש מעלה בסוף מה שאינו בראש⁴⁴ יובן ג"כ במצות

And on the pattern of this "their end is wedged in their beginning," which is the matter of there being neither head nor end, that there is an advantage in the end that is not in the head, it will also be understood regarding the mitzvos

The same pattern, in which there is neither head nor end because the end has an advantage the head lacks, appears in the mitzvos. A Kehot note quotes Sefer HaMaamarim 5671: head and end do exist in essence, but they are so interincluded that the end completes the head and the head receives from it.

(שהם ג"כ בחי' תקון כמ"ש זאת התורה אדם)⁴⁵ שיש מעלה במצות מעשיות שהם גבוהים בבחי' א' יותר מן התורה (עם היות שהתורה היא בחי' פנימיות והמצות הם בחי' חיצוניות מעשה לבד)

(which are also of the level of Tikkun, as it is written, "This is the Torah: a man (adam)"), that there is an advantage in the practical mitzvos, which are higher in one respect than the Torah (even though the Torah is the level of the inner dimension (pnimiyus), and the mitzvos are the level of the outer dimension (chitzoniyus), mere action).

Mitzvos belong to Tikkun, as the verse "This is the Torah: a man (adam)" hints, since adam stands for Tikkun. Torah study is the inner dimension and practical mitzvos only the outer, yet in one respect the practical mitzvos are higher.

שהרי מבטלים מת"ת [מתלמוד תורה] לצורך הלוויית המת גם מצינו שבשביל הכנסת כלה ביטלו מק"ש [מקריאת שמע] כנז' [כנזכר] בינוקא דבלק⁴⁶ בריחא דלבושייכו כו' (אף שבק"ש [שבקריאת שמע] יש יחודי עליונים כו')

For we interrupt Torah study for the sake of escorting the dead; and we also find that for the sake of bringing in a bride they set aside the recital of the Shema, as mentioned [in the account] of the Yenuka (child) of [Parshas] Balak, "by the scent of your garments," etc. (even though in the recital of the Shema there are supernal unifications, etc.).

The proof: Torah study is interrupted to escort the dead. And in the Zohar's story of the Yenuka, a wondrous child, two sages who had been helping a bride and groom to marry missed the Shema in its time, and the child knew it from the scent of their garments. The deed set the Shema aside even though the Shema brings about lofty unions above.

גם ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] עשה דוחה ל"ת [לא תעשה]⁴⁷ כמו מילה בצרעת. ושעטנו בציצית.⁴⁸

Our Sages, of blessed memory, also said that a positive commandment overrides a prohibition, as with circumcision [over a mark of] tzaraas, and shaatnez in tzitzis.

The Sages' rule that a positive commandment overrides a prohibition shows the same thing: circumcision is performed even where it removes a mark of tzaraas, and tzitzis may combine wool and linen (shaatnez).

אשר כ"ז [כל זה] הוא מפני שיש מעלה במעשה שהוא בחי' נה"י [נצח הוד יסוד] בחי' רגלין מה שלמעלה גם מח"ע [מחכמה עילאה].

All this is because there is an advantage in action, which is the level of Netzach (victory), Hod (splendor) and Yesod (foundation), the level of the legs, something that is above even supernal Chochmah (Chochmah Ila'ah).

All this is because action corresponds to Netzach, Hod and Yesod, the "legs" of the partzuf, and in a certain respect this level surpasses even supernal Chochmah.

ולכן גם הדיוט⁴⁹ שבישראל המקיים איזו מצוה מעשיית בלי כוונות וסודות רק מפני שכך צוה הקב"ה יוכל להיות שיהי' [שיהיה] זה יקר בעיני השם בבחי' אחת מכמה כוונות והשגות שבצדיקי' [שבצדיקים] כו'.

And therefore, when even a simple person among Israel fulfills some practical mitzvah without kavanos (mystical intentions) and secrets, only because the Holy One, blessed be He, so commanded, it can be that this is more precious in G-d's eyes, in one respect, than many kavanos and comprehensions of tzaddikim, etc.

So a simple Jew who does a mitzvah without knowing its mystical intentions, only because G-d commanded it, may in one respect be more precious to G-d than the many kavanos and insights of tzaddikim.

כי יש בחי' מעלה יתירה בבחי' תמכין דאורייתא יותר מעיני העדה⁵⁰ כנ"ל במשל הרגל לגבי הראש כו'

For there is a level of added advantage in the level of “the supports of the Torah” (tamchin de-oraysa) over “the eyes of the congregation,” as [explained] above in the analogy of the foot in relation to the head, etc.

“The supports of the Torah” (tamchin de-oraysa), a name for Netzach and Hod, the legs, stand here for those who serve through deeds; “the eyes of the congregation,” the leaders who rule for the people, stand for its sages, the head. Just as the foot has an advantage over the head, the supports have an advantage over the eyes.

(ועד"ז ארז"ל [אמרו רבותינו זכרונם לברכה] גדול העושה צדקה בסתר⁵¹ יותר ממשה רבינו וכמ"ש במ"א)

וזהו דוקא מצד עולם התקון ששם נעשה בחי' זו דנעוץ סופן כו' והיינו לפי שבתקון הוא רבוי הכלים

(And along these lines our Sages, of blessed memory, said, “Greater is one who gives charity in secret than Moshe our teacher,” as explained elsewhere.) And this is specifically by virtue of the World of Tikkun, where this level of “their end is wedged,” etc., came about; that is, because in Tikkun there is a multitude of vessels.

In the same way the Sages said that one who gives charity in secret is greater than Moshe. All this belongs to the World of Tikkun, because there the vessels are many.

ומצד הכלים דוקא נמצא בחי' זו כנ"ל משא"כ בתהו היו האורות מרובים והכלים מועטים לא הי' [היה] בחי' זו כו':

And specifically by virtue of the vessels is this level found, as [explained] above. In Tohu, however, the lights were many and the vessels few, [and] this level did not exist, etc.

This quality exists only through the vessels. In Tohu, where the lights were many and the vessels few, it did not exist.

SECTION 5 • 10-12

Moshe's plea

10 והנה כבר נתבאר שנשמת משה הי' [היה] משמטה א' ונמשכה לעולם התקון והוא הי' [היה] מבחי' חכ'

[חכמה] שהוא בחי' ראייה. כמ"ש בו וירא ראשית לו.⁵²

Now, it has already been explained that the soul of Moshe was from the first shemittah and was drawn down to the World of Tikkun; and he was of the level of Chochmah (wisdom), which is the level of sight, as it is written of him, "And he saw the first (reishis) for himself."

As explained above, Moshe's soul came from the first cycle, Tohu, and was drawn into Tikkun. It was a soul of Chochmah, which is associated with sight, and the text applies to Moshe the verse "And he saw the first (reishis) for himself": reishis, "first," is a name for Chochmah, and "saw" fits its quality of sight.

לכך כשראה משה בבחי' ראי' [ראיה] ממש בכל עולם התקון דאצילות שירד ונמשך בו. מה שנעוץ

תחלתו בסופן וסופן בתחלתו⁵³

Therefore, when Moshe saw, at the level of actual sight, in the whole World of Tikkun of Atzilus (Emanation), into which he had descended and been drawn, that "their beginning is wedged in their end and their end in their beginning,"

With this vision Moshe truly saw, in the whole World of Tikkun of Atzilus into which he had come down, that its beginning is wedged in its end and its end in its beginning.

שזה הי' [היה] בעיניו דבר חדש ממש שהרי לא נמצא זה בעולם התהו כו'.

which in his eyes was something truly new, since this is not found in the World of Tohu, etc.,

This was entirely new to him, since nothing like it exists in Tohu, where his soul is rooted.

נתפלא מאד ע"ז ולכן השפיל עצמו נגד הנשמו' [הנשמות] דעולם התקון ואמר שלח נא ביד תשלח⁵⁴ כו'.

he marveled greatly at this. And therefore he humbled himself before the souls of the World of Tikkun and said, "Send, please, by the hand of whom You will send," etc.

Amazed by this, he humbled himself before the souls of Tikkun and asked G-d to send someone else: "Send, please, by the hand of whom You will send."

כי יש בהם מעלה יתירה יותר ממנו מצד הכלים דתקון שנעוץ סופן כו'. משא"כ אצלו ששרשו מתהו.⁵⁵

For they have an added advantage over him by virtue of the vessels of Tikkun, in which "their end is wedged," etc.; which is not so with him, whose root is from Tohu.

He felt that the souls of Tikkun had an advantage over him, because their vessels let the end have something the head lacks. His own soul, rooted in Tohu, did not have this.

11 וז"ש [וזהו שכתוב] כי כבד פה וכבד לשון אנכי⁵⁶ ר"ל [רוצה לומר] ששרשו מתהו ששם היו האורות גדולים ולא היו יכולים להתלבש בכלים. וזהו ענין כבד פה שלא הי' [היה] יכול להשפיע אור שכלו לתוך כלי הפה.

And this is [the meaning of] what is written, "For I am heavy of mouth and heavy of tongue": that is to say, his root is from Tohu, where the lights were great and could not be invested in vessels. And this is the matter of "heavy of mouth": he could not channel the light of his intellect into the vessel of the mouth.

Moshe's words "heavy of mouth and heavy of tongue" reflect his root in Tohu, where the lights were too great to be invested in vessels. So he could not channel the light of his intellect into the "vessel" of the mouth, that is, into speech.

12 וזה הי' [היה] בעיניו חסרון גדול ומעלת התקון שהכלים מרובים להכיל האורות נפלאה ויקרה בעיניו ע"כ אמר שלח נא ביד תשלח⁵⁷ דהיינו מי שהוא מעולם התקון

And this was in his eyes a great deficiency, and the advantage of Tikkun, whose vessels are many to contain the lights, was wondrous and precious in his eyes. Therefore he said, "Send, please, by the hand of whom You will send," that is, one who is from the World of Tikkun.

Moshe saw his heavy mouth as a great deficiency and marveled at Tikkun, whose many vessels can hold the lights. That is why he asked G-d to send someone from the World of Tikkun.

כי בתקון נמצא מעלה יתירה מצד דבר שנתחדש שם דנעוץ סופן כו' והיינו דוקא מצד הכלים דתקון כנ"ל

For in Tikkun there is found an added advantage by virtue of something newly brought about there, [namely] "their end is wedged," etc.; and this is specifically by virtue of the vessels of Tikkun, as [explained] above.

In Tikkun there is something new: the end is bound to the beginning and has an advantage over it, and this comes only from Tikkun's vessels.

ואין זאת אצלו שהרי הוא כבד פה כו'. זה הי' [היה] טענת מרע"ה [משה רבינו עליו השלום] שהשפיל א"ע [את עצמו] מאד להיותו עניו מכל האדם⁵⁸ כו'.

And this he did not have, since he was "heavy of mouth," etc. This was the claim of Moshe our teacher, peace be upon him, who greatly humbled himself, being the humblest of all men, etc.

Moshe did not have this, as his heavy mouth showed. This was his argument, born of his great humility as the humblest of all men.

(ובאמת היא מעלה אצלנו מה שהי' [שהיה] כבד פה שהרי סיבה זו הוא מצד רבוי האורות שלכך לא יכלה הכלי להכיל.

(And in truth, in our view it is an advantage that he was heavy of mouth, for the cause of this is the abundance of the lights, so that the vessel could not contain [them].

The parenthesis adds that from our point of view his heavy mouth was in fact an advantage: it came from an abundance of light too great for the vessel to hold.

משא"כ בתקון הוא מיעוט האורות ורבוי הכלים. וגם זה אמת אלא שעכ"ז [שעם כל זה] יש מעלה יתירה בתקון מצד הכלים כנ"ל בענין נעוץ סופן כו':

In Tikkun, by contrast, the lights are few and the vessels many. And this too is true; but nevertheless there is an added advantage in Tikkun by virtue of the vessels, as [explained] above concerning "their end is wedged," etc.)

In Tikkun, by contrast, the lights are few and the vessels many. This is true, yet Tikkun still has an added advantage of its own: through its vessels, the end has something the head lacks.

SECTION 6 • ¶13-14

The mouth of the Adam of Tikkun

13 והנה השי"ת [השם יתברך] השיב לו⁵⁹ מי שם פה לאדם⁶⁰ הלא אנכי⁶¹ הוי"ה.

Now, G-d, blessed be He, answered him, "Who has given a mouth to man? Is it not I, Havayah?"

Now comes G-d's answer, "Who has given a mouth to man? Is it not I, Havayah?", which the next lines read phrase by phrase.

פ"י אמת אתה אומר שאתה כבד פה שאין לך כלים כאלו הנמצאים בתקון שנעוץ תחלתן בסופן ומצד שרש נשמתך אתה כבד פה שאין השכל יוכל להתלבש בכלי הפה כו'.

Meaning: what you say is true, that you are heavy of mouth, for you do not have such vessels as are found in Tikkun, in which "their beginning is wedged in their end"; and because of the root of your soul you are heavy of mouth, for the intellect cannot be invested in the vessel of the mouth, etc.

First G-d agrees with Moshe: he really is heavy of mouth. He lacks the vessels of Tikkun, in which the beginning is wedged in the end, and because of his soul's root his intellect cannot enter the vessel of the mouth.

אך מי שם פה ל(אדם בניקוד קמ"ץ רומז על האדם הידוע⁶² היינו בחי' אדם דאצי' שעל הכסא שהוא שם מ"ה [שם מ"ה] בגימטרי' [בגימטריא] אדם^{63, 64} שהוא כללות התקון כנודע וענין כלי הפה הוא הממשיך אור מקיף

But “Who has given a mouth to man (la-adam)”: (la-adam, vocalized with a kamatz, alludes to the well-known Adam, that is, the level of the Adam of Atzilus (Emanation) who is upon the Throne, which is the Name Mah, which in gematria equals adam, which is the general and collective expression of Tikkun, as is known; and the matter of the vessel of the mouth is that it is what draws down encompassing light (or makif),

But the verse says la-adam, “to the man”: the kamatz under the lamed marks the definite article, “the” well-known Adam, the likeness “of a man” upon the Throne in Yechezkel’s vision of the Chariot (Ezekiel 1:26), the Adam of Atzilus. This is the Name Mah, Havayah spelled out with alefs, whose value, 45, equals adam (alef 1, dalet 4, mem 40), and it is Tikkun as a whole; its vessel of the mouth draws down encompassing light.

כמ"ש בפע"ח [בפרי עץ חיים]⁶⁵ שע"י הברכה של המצוה נמשך בחי' המקיף⁶⁶ וע"י המצוה עצמה נמשך האור פנימי (כי הבל הפה⁶⁷ נעשה בחי' או"מ [אור מקיף]⁶⁸ וע' בתניא פ"ה)

as is written in Pri Etz Chaim, that through the blessing over a mitzvah the level of the encompassing [light] is drawn down, and through the mitzvah itself the inner light (or pnimi) is drawn down (for the breath of the mouth becomes the level of encompassing light; and see Tanya, ch. 5).

Pri Etz Chaim, the Arizal’s teachings on the intentions of prayer and the mitzvos as recorded by Rabbi Chaim Vital, teaches that the blessing over a mitzvah draws down encompassing light, while the mitzvah itself draws down inner light. The second parenthesis adds that the breath of speech becomes encompassing light, as Tanya, chapter 5, explains; Likkutei Torah, Bamidbar (8d), brings the same teaching of Pri Etz Chaim: the breath of speech is an encompassing light for the soul.

ולכן בתש"ר [בתפילין של ראש] נחלקו הספרדים והאשכנזים⁶⁹ אם יברכו עלי' [עליה] ברכה מיוחדת⁷⁰ מפני שהמקיף דתש"ר [דתפילין של ראש] גבוה מאד

And therefore, regarding the tefillin of the head, the Sephardim and the Ashkenazim disagree whether to recite a separate blessing over it, because the encompassing [light] of the head-tefillin is very high.

This is why the Sephardim and the Ashkenazim dispute whether the head-tefillin need a blessing of their own: their encompassing light is very high.

ע"כ⁷¹ מנהג ספרד שלא לברך דס"ל [דסבירא ליה / דסבירא להו] שא"א להמשיך המקיף ההוא כו'. והאשכנזים ס"ל [סבירא ליה / סבירא להו] דיכולים להמשיך. עכ"פ [על כל פנים] למדנו דכלי הפה הוא הממשיך הא"מ [האור מקיף] כו'.

Therefore the Sephardic custom is not to recite a blessing, for they hold that it is impossible to draw down that encompassing [light], etc.; and the Ashkenazim hold that it can be drawn down. In any case, we have learned that the vessel of the mouth is what draws down the encompassing light, etc.

So the Sephardic custom is not to bless them, since such a high encompassing light cannot be drawn down; the Ashkenazim hold that it can. Either way, the dispute shows that the mouth, through a blessing, draws down encompassing light.

14 וז"ש [וזהו שכתוב] מי שם פה לאדם⁷² כלומר מי האציל כלי הפה שהוא כלי שממשיך או"מ [אור מקיף] מי האצילו לאדם דתקון.

And this is [the meaning of] what is written, "Who has given a mouth to man": that is to say, who emanated the vessel of the mouth, which is a vessel that draws down encompassing light? Who emanated it for the Adam of Tikkun?

Read this way, the verse asks: who emanated the mouth, the vessel that draws down encompassing light, for the Adam of Tikkun? In Torah Ohr, Beshalach (65d), the Alter Rebbe explains that man's root is in Tikkun, since adam equals the new Name Mah, the essence of Tikkun.

הלא אנכי הוי"ה בחי עצמות אא"ס [אור אין סוף] שרש הקו וחוט דאור א"ס ב"ה המקור לכל או"מ [אור פנימי] ומקיפים כו'.

"Is it not I, Havayah": the level of the very essence of the Infinite Light (Or Ein Sof), the root of the kav (line of light) and thread of the Infinite Light, blessed be He, the source of all inner and encompassing lights, etc.

The answer, "Is it not I, Havayah," points to the very essence of the Infinite Light: the root of the kav, the thin line of light, and the source of all inner and encompassing lights. The vessels of Tikkun, too, come from there.

SECTION 7 • ¶15-16

“I will be with your mouth”

15 וא”כ ממני לא יבצר מאומה ואנכי אהיה עם פִּיךָ⁷³ ג”כ

And if so, nothing is impossible for Me, and “I will be with your mouth” as well.

Since G-d is the source of all lights and vessels, nothing is impossible for Him; so He promises, “I will be with your mouth.”

פִּי אף שמצד שרשך מתהו אין לך כלים כאלו אבל אנכי הו”ה שעשיתי את הכלים דתקון ואת עולם התהו אני יכול להפך הדבר להתערב בחי תהו ותיקון יחד היינו המעלות דשניהם שיהיו האורות מרובים כמו בתהו כו’.

Meaning: even though, because of your root in Tohu, you do not have such vessels, yet I, Havayah, Who made the vessels of Tikkun and the World of Tohu, am able to turn the matter around: to blend the levels of Tohu and Tikkun together, that is, the advantages of both: that the lights be abundant as in Tohu, etc.,

Moshe’s root in Tohu leaves him without Tikkun’s vessels, but G-d, who made both the vessels of Tikkun and the World of Tohu, can turn the matter around and blend the two, giving Moshe the advantages of both. The first is Tohu’s abundance of light.

16 וגם בחי המעלה דתקון שיהיו הכלים מרובים מאד. ואז יהיה נעוץ תחלתן כו’ וזהו ואנכי אהיה עם פִּיךָ⁷⁴ שהגם ששרשך מתהו עכ”ז [עם כל זה] יהיו לך כלים דתקון וכפרט כלי הפה שע”י נמשכו האורות מקיפים כו’.

and also the aspect of Tikkun’s advantage: that the vessels be very many. And then there will be “their beginning is wedged,” etc. And this is [the meaning of] “And I will be with your mouth”: although your root is from Tohu, nevertheless you will have vessels of Tikkun, and in particular the vessel of the mouth, through which the encompassing lights are drawn down, etc.

The second advantage is Tikkun’s many vessels, which bring about the bond of beginning and end. This is “I will be with your mouth”: despite his root in Tohu, Moshe would have Tikkun’s vessels, above all the mouth, which draws down encompassing light.

ויהיה א"כ כך שני המעלות. והיינו מפני שכמו שנעוץ תחלתן בסופן כך נעוץ סופן בתחלתן⁷⁵ לכך יוכל להיות נמצא מעלת התקון אף בתהו כו' לכך יתחברו יחד כו'.⁷⁶

And thus both advantages will be in you. And this is because, just as “their beginning is wedged in their end,” so “their end is wedged in their beginning”; therefore the advantage of Tikkun can be found even in Tohu, etc.; therefore they will be joined together, etc.

So Moshe would have both advantages. This is possible because the bond works both ways: just as the beginning is wedged in the end, the end is wedged in the beginning, so Tikkun's advantage can be found even in Tohu.

(ועמ"ש במ"א ע"פ ארוממך^{77, 78} כי דליתני⁷⁹ איך דוד שהוא בחי' דבור היה כלול באדה"ר [באדם הראשון] בחי' חכמה כו' והוא כענין כבד פה

(And see what is written elsewhere on [the verse] “I will exalt You, for You have drawn me up”: how David, who is the level of speech, was included in Adam the first man (Adam HaRishon), the level of Chochmah (wisdom), etc. And this is like the matter of “heavy of mouth.”

According to the Kehot note, from here to the end is a gloss by the Tzemach Tzedek. It refers to a maamar on “I will exalt You, for You have drawn me up,” which explains how David, who is speech, was included in Adam, the first man, who is Chochmah; that is like Moshe's heavy mouth. Likkutei Torah, Shemini Atzeres (80d), which refers to that maamar and to this gloss, gives a picture of the idea: a sage flooded with many new insights must reveal some of his wisdom, for he cannot bear the abundance of light.

וגילוי בחינת הדבור בחינת דוד זהו ענין מי שם פה לאדם הלא אנכי זהו בחינת ארוממך עומק רום⁸⁰ כו' ע"ש

And the revelation of the level of speech, the level of David: this is the matter of “Who has given a mouth to man? Is it not I”; this is the level of “I will exalt You,” the depth of height, etc.; see there.

The revealing of speech, the level of David, is what G-d's answer “Who has given a mouth to man? Is it not I” means. It is also the level of “I will exalt You” (aromimcha, from rom, height), which the gloss links to Sefer Yetzirah's “depth of height.”

וכדוגמא זו היא מ"ש במ"א מעלת מצות דרבנן כי הנה רמ"ח מ"ע [מצות עשה] רמ"ח איברים היינו המשכת אורות בכלים משא"כ שס"ה ל"ת [לא תעשה] שס"ה גידים הם בחינת אורות שלמעלה מהתלבשות בכלים ואיברים לכן אין בל"ת [בלא תעשה] קום ועשה והיינו כענין אורות דתהו שלמעלה מאורות דתקון לכן אי אפשר לכלים להכילם

And similar to this is what is written elsewhere about the advantage of the Rabbinic mitzvos: for the 248 positive commandments (mitzvos aseh) are the 248 limbs, that is, the drawing down of lights into vessels; whereas the 365 prohibitions (lo saaseh), the 365 sinews, are the level of lights that are above investment in vessels and limbs; therefore in the prohibitions there is no active deed (kum va'aseh); and this is like the matter of the lights of Tohu, which are above the lights of Tikkun, [and] therefore the vessels cannot contain them.

A parallel is the advantage of the Rabbinic mitzvos. The 248 positive commandments correspond to the 248 limbs, lights drawn into vessels, while the 365 prohibitions correspond to the 365 sinews: lights above investment in vessels, which is why a prohibition involves no deed. They are like the lights of Tohu, too great for vessels.

אבל במצות דרבנן שהם ג"כ מבחי' זו דל"ת [דלא תעשה] ומ"מ מתלבשים בקום ועשה⁸¹ בכלים לפי שבינה יתירה כו' וכך נאמר למשה אנכי אהיה עם פיך שגם אורות שמבחי' תהו יתלבשו בכלים דתקון כנ"ל. ועי' לקמן ע"פ זה שמי':⁸²

But in the Rabbinic mitzvos, which are also from this level of the prohibitions, [the lights] are nevertheless invested in vessels through active deeds, because of the additional understanding (binah yeseirah), etc. And so it was said to Moshe, "I will be with your mouth": that even lights from the level of Tohu will be invested in vessels of Tikkun, as [explained] above. And see below, on [the verse] "This is My Name."

The Rabbinic mitzvos stem from the same level as the prohibitions, yet in them these lights are clothed in positive deeds, because of "additional understanding" (binah yeseirah). So too G-d's promise to Moshe meant that lights of Tohu would be invested in vessels of Tikkun; the gloss ends by referring to a later maamar, on "This is My Name."

IN ONE'S AVODAH

The maamar draws its practical lesson from the advantage of the vessels: a practical mitzvah, even one done by a simple Jew without mystical intentions, only because G-d so commanded, can in one respect be more precious to G-d than the kavanos and insights of tzaddikim, just as the foot that carries the head has what the head lacks. For this reason Torah study is interrupted to escort the dead, and deed carries a quality that reaches above even supernal Chochmah.

QUESTIONS FOR DISCUSSION

1. Why does the maamar call Moshe's heavy mouth an advantage "in our view," and yet say that Tikkun has something he lacked?
2. How do the feet that carry the head illustrate "their beginning is wedged in their end," and why does this exist only in Tikkun?
3. In what sense can a simple Jew's mitzvah, done only because G-d commanded it, surpass the kavanos of tzaddikim?
4. What do the blessing over a mitzvah and the dispute over the head-tefillin teach about the mouth as a vessel for encompassing light?
5. How does "I will be with your mouth" unite the advantages of Tohu and Tikkun in Moshe?

SOURCES AND REFERENCES

Notes

PARAGRAPH 1

1 ויאמר . . מי שם פה

Another transcript (hanachah) of this maamar is printed there.

KEHOT'S NOTE

הנחה אחרת בסה"מ תקס"ה ע' קעח [כנראה דשם הוא כמו קודם שתיקן כ"ק הצ"צ לדפוס]. וראה במאמרי אדה"ז הקצרים ע' ל ד"ה שלח נא. בלקו"ת שלח לו, ד מציין לד"ה זה ההפרש בין נקודים לברודים. בלקו"ת חוקת נו, א [אוה"ת חוקת (הוצאה חדשה) ע' תשנטי"ז]. מטות פג, ב — מציין לכאן. בסה"מ תרמ"ח ע' רי קטע מהמאמר עם הוספות. בסה"מ תרמ"ג ע' קמז כי שד"ה לא איש דברים אנכי בס' תקס"ג שהוא המאמר מי שם פה שבתר"א ע"ש. ראה לעיל ציונים לכ"ק אדמו"ר זי"ע. לכללות המאמר ראה תורת שמואל תרכ"ז (הוצאה חדשה) ע' פד המאמר עם הוספות. תרכ"ח ע' קסא. סה"מ תרל"ג ע' קיד. ד"ה אלה שמות תש"כ. ד"ה מי שם פה תשכ"ב. תשכ"ו. תשל"ג.

2 ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם

At the burning bush G-d answers Moshe's plea that he is heavy of mouth: "Who has given a mouth to man, or who makes [one] mute or deaf, seeing or blind? Is it not I, Havayah?" Plainly, the One who forms every human faculty can give Moshe speech; the maamar explains why this answer was needed and reads la-adam as the Adam of Tikkun (context: Steinsaltz Tanakh).

שמות ד':י"א: Exodus 4:11

ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי־שום אֵלֶם או חֵרֶשׁ או פֶּקֶח או עֹר הֵלֵא אֲנֹכִי ה'

And the L-RD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the L-RD?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

שמות ד', יא.

3 לא איש דברים אנכי

Moshe's protest at the burning bush: "I am not a man of words... for I am heavy of mouth and heavy of tongue," that is, he could not speak fluently. The maamar asks why G-d's answer to it was needed, and later reads the heavy mouth as a sign of his root in Tohu.

שמות ד':י"א: Exodus 4:10

ויאמר מֹשֶׁה אֶל־ה' בִּי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנֹכִי גַם מִתְמָוֵל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרָה אֶל־עַבְדְּךָ בִּי כְבֹד־פֶּה וּכְבֹד לָשׁוֹן אֲנֹכִי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

שמות ד', י.

4 בס' התמונה

The note records that Sefer HaTemunah is attributed to Rabbi Nechunia ben HaKaneh (printed in Koretz, 5544), and, following the Rebbe's note there, points to Tikkunei Zohar (tikkunim 36 and 41) and the beginning of Shaarei Gan Eden.

תקוני תיקון 36 ו-41, Tikkunei Zohar, Tikkun

KEHOT'S NOTE

מיוחס לרבי נחוניא בן הקנה (קארעץ תקמ"ד). ראה ת"ז ת"י לו ות"י מא, שערי גן עדן בתחלתו — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בד"ה ואתם הדבקים סה"מ תרפ"ד ע' רמח. מובא גם בעטרת ראש סו, ב. דרך מצותיך פא, א. סה"מ תרכ"ו (הוצאת תשמ"ט) ע' ש"ב ואילך. סה"מ תשכ"ט (הוצאת תשנ"ב) ע' שלד. סה"מ תרנ"ח ע' ו. סה"מ תרס"ח ע' מזו.

5 שית אלפי שני דהוי עלמא וחד חרוב

Rav Katina's saying: "The world exists for six thousand years, and for one [thousand] it is desolate." The text uses it to define the present shemittah as these six thousand years.

סנהדרין צ"א:י"ב: Sanhedrin 97a:12

אָמַר רַב קַטִּינָא: שִׁית אֲלֵפִי שְׁנֵי הוּי עֲלָמָא, וְחַד חֲרוּב, שְׁנַאֲמַר: "וְנִשְׁגַּב ה' לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא". אֲבָיִי אָמַר: תְּרֵי חֲרוּב, שְׁנַאֲמַר: "יְחִיֵּינוּ מִיָּמִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי יִקְמְנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו".

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

6 אבל האריז"ל פליג ע"ז

After the Arizal's own writings, the note lists it as a further place to see on this question of the shemittos.

KEHOT'S NOTE

בשער מאמרי הרשב"י לאד"ר (מד, ב), בס' הלקוטים פ' כי תשא, שם פי קדושים — ראה ג"כ שיעור קומה להרמ"ק סי' פג. לבנת הספיר (ירושלים תרעג). וראה ד"ה ואתם הדבקים תרפ"ד ע' רמח ואילך בארוכה.

7 בכי"ת בראשית

The Torah's first word, Bereishis, begins with the letter beis, whose numerical value is two. The text reads this as a hint that our world is the second cycle.

בראשית א':א: Genesis 1:1

בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ:

In the beginning G-d created the heaven and the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

8 עם היות דס"ל ג"כ כן . . דאין הכוונה לומר

It says that the Arizal agrees that our world is the second shemittah and that a world preceded it, not a physical one but the World of Tohu, of which the Sages said that G-d built worlds and destroyed them.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרס"ח בד"ה ויהי לי שור ע' מז וז"ל: אבל בזה מודה דהעולם הזה הוא שמיטה שני והיי עולם קודם לזה העולם, אבל לא עולם גשמי כ"א הוא עולם התהו שע"ז אמרו"ל שהי הקב"ה בונה עולמות ומחריבן כו', ונראה

דגם לפי"ד האריז"ל השמיטה הא' דהיינו שמיטת התהו הי' מבחי' החדש ולכן מרע"ה שהי' משמיטה הראשונה, כתי' ב"י מן המים משיתיהו שהי' מבחי' החדש, ע"ש. וראה גם משיחות ש"פ נח תשמ"ט (הערה 14).

9 בלקו"ת פי קדושים

Kehot's marei makom for these words (its note is below).

KEHOT'S NOTE

להאריז"ל.

PARAGRAPH 2

10 ויתהלך חנוך

The Torah closes its account of Chanoch: "And Chanoch walked with G-d, and he was no more, for G-d took him"; he lived close to G-d, and G-d took him from the world early. The maamar reads the verb vayis'halech as a walk with G-d that had already taken place, in the first cycle.

Genesis 5:24 דבראשית ה': כ"ד

ויתהלך חנוך את־האלקים ואיננו כִּי־לקח אתו אֱלֹקִים:

And Enoch walked with G-d, and he was not; for G-d took him.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

בראשית ה, כד.

11 שכבר התהלך את האלקים בשמיטה הא'

It explains the inference: "vayis'halech" implies the past (otherwise the verse should have said "vavelech"), so it means that he had already walked in the first shemittah.

KEHOT'S NOTE

"ויתהלך משמע לי עבר (דהול"ל וילך) אלא פ"י שהלך מכבר בשמיטה הא' כו" — סה"מ תרנ"ח ע"ו. וראה גם מאמרי אדה"צ תקס"ב ע"נ. סג.

12 במשה . . משמיטה הראשונה

The note refers there on Moshe's soul coming from the first shemittah.

KEHOT'S NOTE

ראה ד"ה וידבר . . שאו את ראש תרס"ו ע"י רלג. בלקו"ש ח"ו ע"י 244 מפרש: "דהיינו מעולם התהו, ושם [בתורא כאן] רס"ה משמע קצת דהיינו מבחי' חכ' דתהו" עכ"ל.

13 מן המים משיתיהו

Pharaoh's daughter named the child Moshe, "for out of the water I drew him (meshisihu)," the name coming from the verb for drawing out. The maamar reads the water as Chesed, the attribute of the first cycle, and the drawing as his soul's descent from there into ours.

Exodus 2:10 שמות ב': י"א

ויגדל הילד ותבאָהוּ לְבַת־פַּרְעֹה וַיְהִי־לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן־הַמַּיִם מְשִׁיתִהוּ:

And the child grew, and she brought him unto Pharaoh's daughter, and he became her son. And she called his name Moses, and said: 'Because I drew him out of the water.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

Zohar II, 21b כא, זח"ב

KEHOT'S NOTE

שמות ב, י. וראה זח"ב כא, ב.

14 משמיטה ראשונה שהיא היתה מבחי' חסד

It addresses the statement elsewhere that Tohu is Gevurah and Tikkun is Chesed: the Chesed of Tohu is in truth Gevurah, especially as it fell in the shattering, while the Gevurah of Tikkun is in truth Chesed, since it is the rectification.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרס"ח ע' מזו מציי"ן ע"ז: ומ"ש במ"א דתהו הוא בחי' גבורה ותיקון חסד, היינו לפי שהחסד דתהו הוא בחי' גבורה באמת (ובפרט כמו שנפל בשבירה כו') וגבורה דתיקון זהו בחי' חסד באמת שהרי זהו התיקון כו', ע"ש. ראה סה"מ תרנ"ח ע"ו.

PARAGRAPH 3

15 ונחנו מה

When Israel complains of hunger in the wilderness, Moshe and Aharon answer, "And what are we, that you complain against us?", as if to say they are nothing of their own. The maamar hears in these words the self-nullification of Moshe's soul, rooted in Tohu.

Exodus 16:7 שמות ט"ז: ז

וּבֹקֶר וַיֹּאמְרוּ אֶת־יְכֹבֹד ה' בְּשִׁמְעוֹ אֶת־תְּלַנְתִּיקָם עַל־ה' וַנִּחְנוּ מֶה כִּי תֵלִינוּ עָלֵינוּ:

and in the morning, then ye shall see the glory of the L-RD; for that He hath heard your murmurings against the L-RD; and what are we, that ye murmur against us?"

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

שמות טז, ז.

PARAGRAPH 4

16 והאיש משה ענו מאד

When Miriam and Aharon spoke about Moshe, the Torah testifies, "And the man Moshe was very humble, more than any man on the face of the earth." The maamar ties this humility to the higher souls Moshe saw in his source.

Numbers 12:3 במדבר י"ב: ג

וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עָלִיפוֹנִי הָאָדָם:

Now the man Moses was very meek, above all the men that were upon the face of the earth.—

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

במדבר יב, ג.

17 קץ כל בשר

G-d tells Noach, "The end of all flesh has come before Me, for the earth is filled with violence." It describes the low

state of the world before the Flood, which Chanoch came to rectify.

בראשית ו':13

ויאמר אלקים לנח קץ כל־בשר בא לפני כִּי־מלאה הארץ חֲמָס מִפְּנֵיהֶם וְהִנְנִי מַשְׁחִיתָם אֶת־הָאָרֶץ:

And G-d said unto Noah: 'The end of all flesh is come before Me; for the earth is filled with violence through them; and, behold, I will destroy them with the earth.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

בראשית ו, יג.

PARAGRAPH 5

18 והנה ההפרש בין תהו לתיקון

The Or HaTorah on Shemos marks this passage as section 2 in its notes on this maamar, and the Or HaTorah on Balak refers back to it.

KEHOT'S NOTE

באוה"ת פ' שמות ע' עו מציין: "ב אות ב. קטע מכאן מובא בסה"מ תרל"ג כרך א ע' קיד עם הגהות. ובד"ה וידבר כו ויצוים תרמ"ח ע' רט ואילך עם עוד הגהות. באוה"ת בלק ע' תתקיב מציין לכאן.

19 בע"ה שהתהו לא הי' בחי' פרצופים

The note refers there on Tohu's not being at the level of partzufim.

KEHOT'S NOTE

ראה שער הכללים פ"ב. ובסה"מ תקס"ה ח"א ע' קעט. מאמרי אדה"י ענינים ע' קסב. ראה בארוכה בסה"מ אעת"ר ע' קלב ואילך. ראה לעיל כד, ד.

20 ר"ל נקודת החסד נקודת הגבורה

The note refers there on the points of Chesed and Gevurah in Tohu.

KEHOT'S NOTE

ראה המשך תעריב חלק א פרק רלו ואילך.

21 נקודה א' בדרך כללי וקיצור מופלג זו חסד וזו גבורה

It adds that the Sefiros of Tohu were the Keser of each Sefirah: each Sefirah in its simplicity, not within the bounds of division at all, like the powers as they are in the essence of the soul, though all the particulars must be present in them.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח ע' רי מוסיף: "(וכמבואר דספי' דתהו היו בחי' כתר של כל ספי', והיינו כל ספי' בבחי' פשיטותה עדיין שלמעלה מבחי' התחלקות, והיינו שאינה בגדר התחלקות כלל, וכמו כוחות הנפש כמו שהן בעצם הנפש שהן כחות פשוטים עדיין, ואף שבהכרח לומר שנמצאו בהם כל הפרטים כו. . . וזהו שנק' אור כללי שאינו בגדר התחלקות כלל)".

22 וגם היו הע"ס זה תחת זה שהיו מפורדים

It explains "one beneath the other": although the effect needs its cause, the cause does not need its effect at all, and therefore they are called "one beneath the other." It also refers to this maamar.

KEHOT'S NOTE

באוה"ת בראשית כרך ג תעה, א ביאר זה תחת זה אע"פ שהעלול צריך לעילתו אבל העילה אי"צ לעלול הימנו כלל וע"כ נקי' זה תחת ע"ש. ושם מציין לכאן.

23 ולכן היו רק נקודות כו' דהא בהא תליא

The note says this is explained there at length.

KEHOT'S NOTE

ראה בארוכה בתר"ח בראשית יב, ד.

24 דהא בהא תליא

It adds: since there was no division in them, only simple lights, interinclusion was impossible, just as simple fire cannot join simple water, though water within fire and fire within water can.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם ע' רי נוסף: "(דמאחר שלא היה בהם התחלקות כ"א אורות פשוטים כנ"ל א"א להיות התכללות, וכמו שא"א שיתחברו אש הפשוט עם מים פשוטים מפני שהם הפכים בתכלית, כ"א מים שבאש ואש שבמים אפשר שיתחבר כו', כמ"כ יובן בספי' דתהו אור החסד הפשוט עם אור הגבורה הפשוט א"א שיתכללו, ומ"מ קודם שנתלבשו בהכלים דתהו היו כולם כלולים בא"ס והי' בטלים בתכלית" ע"ש באריכות.

25 מחכמה נבנה פרצוף אבא ומו"ק פרצוף ז"א

KEHOT's note points to where this is explained further: Etz Chaim.

KEHOT'S NOTE

ראה ע"ה שער הכללים פ"ב וז"ל: "וכן מנקודה של חכמה נעשה פרצוף א' שלם מ"ס ואז נק' אבא, וכן מבינה נעשה פרצוף א' שלם מ"ס ונק' אמא ומן הו' נקודות הנשברים נעשה מכולם פרצוף שלם מ"ס ונק' ז"א, ומנקודת עשירית נעשה פרצוף שלם כלול מ"ס ונק' בת" ע"ש. ובמ"מ לשם.

26 ובכל אחד ראש תוך סוף . . עד שנעשה רמ"ח אברים

It adds that the multitude of particulars seems to belong to the light itself, while the interinclusion of the Sefiros with one another comes from the vessels.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם ע' ריא נוסף: "(ונראה דזהו מה שהאור עצמו היה בו ריכוז הפרטים . . . וגם היה התכללות זמ"ז שזהו מצד הכלים" ע"ש.

27 כחות — בכלים שהן האיברים

It adds that these are inner powers, the light invested within the vessel, and each keeps its role: sight always in the eye and never in the ear, hearing always in the ear, because each organ is composed so as to receive its own light.

KEHOT'S NOTE

בד"ה וידבר — ויצוים תרמ"ח ע' ריג מוסיף ע"ז "והיינו הכוחות פנימים שהאור מתלבש בתוך הכלי בפנימיותו ולא שינו את תפקידם שכן הראי' מתלבש תמיד בעין ולא באוזן, וכח השמיעה נמשך תמיד באוזן כו' מפני שחומר העין ממוזג ומורכב באופן כזה שראוי לקבל בתוכו אור הראי' והאוזן ממוזג באופן שראוי לקבל אור השמיעה כו' שהכלים ממוזגים בערך האור כו'".

28 ולא היו מתכללין זה מזה (ולכן היו רק נקודות

It asks why the text says they were only points because

they did not combine, when one would expect the reverse.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם ע' ריא "דלכאורה הי' צ"ל בהיפך דמפני שהיו נקודות (היינו בחי' אור כללי כנ"ל) לכן לא היה בהם התכללות זמ"ז מפני שהיו אורות פשוטים כו' כנ"ל, ולמה אמר ולכן הי' נקודות לבד כו', י"ל דמפני שהי' מיעוט הכלי היינו בחי' רצוא דוקא, ועוררו למעלה ג"כ העילוי בעצמיות וההמשכה הי' בערך הכלי והיינו אור פשוט וכללי דוקא שהוא בחי' נקודות ולא היה ההתכללות זמ"ז כו' כנ"ל וד"ל, כן י"ל בדרך אפשר."

PARAGRAPH 6

29 | Kehot's note points to Leviticus 13:12 for these words.

ויקרא י"ג:יב: Leviticus 13:12

וְאִם-פְּרוּחַ תִּפְרַח הַפֶּצֶת בְּעוֹר וְכִסְתָּהּ הַפֶּצֶת אֶת כָּל-עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד-רַגְלָיו לְכָל-מִקְרָאָה עֵינֵי הַכֹּהֵן:

And if the leprosy break out abroad in the skin, and the leprosy cover all the skin of him that hath the plague from his head even to his feet, as far as appeareth to the priest;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

PARAGRAPH 7

30 | בחי' המחשבה של האדם

It adds that thought "has no special vessel in the body."

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם " (שאינו לו כלי מיוחדת בגוף) ."

31 | והיא שם בבחי' מקיף כו'

It adds that the light of thought is a general light, not yet divided; therefore it has no special vessel and is present everywhere equally, for the two depend on each other.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם " (דאור המחשבה הוא בחי' אור כללי שאינו בבחי' התחלקות עדיין, ולכן אינו לו כלי מיוחדת והוא נמצא בכל מקום בשוה מפני שאינו בבחי' התחלקות דהא בהא תליא כו' וכמ"ש במ"א) ."

32 | וזהו כמשל המחשבה כו'

It asks how the analogy of thought fits the circles of Tohu: thought is an encompassing power around something inner, whereas the circles of Tohu are not within the bounds of the inner at all, which is why they are called the encompassing lights of Tohu.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם "וצ"ע איך יצדק על בחי' עיגולים דתהו המשל מהמחשבה, אם שהוא בחי' מקיף כנ"ל מ"מ הי' מקיף לפנימי כו' משא"כ בחי' עיגולים דתהו הוא שאינו בגדר פנימי כלל ולכן נקי מקיפי דתהו" ע"ש בארוכה. ומסיים "ונראה מה שמביא משל המח' ר"ל שהוא ע"ד כח המחשבה בבחי' המקיף דיושר כמו"כ יובן בבחי' העיגולים שבדאי אינו מושג דלמתב"כ כו' ומ"מ פועל בהפנימי כו'."

33 | ע"פ ויאמר מלך מצרים למילדות

The maamar referred to is the Alter Rebbe's, from 5565 (1804-05), printed in Torah Chaim; from 36c on it appears at length with additional explanation by the Mittler Rebbe.

KEHOT'S NOTE

לאדה"ז משנת תקס"ה. נדפס בתו"ח שמות ח"א כז, ב. ובאריכות ותוסי' ביאור מאדה"ה שם לו, ג ואילך. וראה בדרך מצותיך עו, ב ואילך. וזה"ל שמות כרך ז ע' ביתצא ואילך. כרך ח ע' ביתתמט. בד"ה יפה שעה תרמ"ג ע' קמז מצייין וז"ל "ובד"ה מילדות מבואר ענין עיגולים כמשל הכחות בעצם הנפש, ועיגולים הוא בחי' התהו כמבואר בת"א מי שם פה, וי"ל שגם בת"א שם ג"כ הכוונה המשל כמו בד"ה מילדות הנ"ל, בת"א בד"ה מי שם ציון ע' בד"ה מילדות, משמע שמה שמבאר ענין עולם התיקון והתהו עיגולים ויושר הכוונה שענין עיגולים ויושר הוא כמ"ש בד"ה מילדות הנ"ל, והיינו כנ"ל. אך צ"ע לומר שבת"א כן הכוונה שה"ה אומר משל מהמח', ובד"ה ויושר רל"ג מבואר הכוונה שהוא ספי' היינו קו, ויש עוד נקודה שלמעלה, והמשל דעצם הנפש זהו נקודה לפי מ"ש בתו"ח ד"ה הנ"ל, ואפשר אם נחבר ע' עיגולי ויושר לתות"ק כמ"ש בד"ה מילדות אפשר י"ל שהכוונה שם שהשבירה הי' בעקודים כמ"ש בסידור שער ת"ת, אך דוחק לומר, ועוד בד"ה מי שם א"א לומר כן. . . ע"ש בארוכה. ובסה"מ תרמ"ח ע' ריג.

34

והנה לפי שבישר

The Or HaTorah marks this passage as section 3 in its notes on this maamar.

KEHOT'S NOTE

באוה"ת שמות ע' ע' מצייין ג"כ אות ג.

35 | בבחי' פרצופים — מעלה יתירה אשר לא היתה בעולם התהו. . . נעוץ תחילתו בסופו

It asks whether the text means that the beginning is found specifically in the end, more than in the extending head, or only interinclusion, the head needing the foot.

KEHOT'S NOTE

בד"ה והי' ברכה תרל"ט ע' ד מצייין ע"ז: (וצ"ע אם כוונתו שכוונת נעיצת התחילה הוא בסוף דוקא יותר מבראש המתפשט כמשנ"ת בד"ה ועמדו רגליו [סה"מ תקע"א ע' ס]. או ענין ההתכללות לבד שהראש מצטרף להרגל שז"ע נעתב"ס וסוב"ת כו'). וראה במ"מ לשם שבהנחת כ"ק מהורש"ב מהמאמר שבשעת אמירת המאמר הנ"ל הכריע כ"ק אדמו"ר מהר"ש שהראש צריך להרגל.

36

בס"י נעוץ תחלתו בסופו

On 1b the Jewish people are called the "foot," which carries the head, so that the head needs the foot; then "their beginning is wedged in their end" is explained as direct and returning light: in returning light, whatever is lower is higher, so the foot is called the head.

KEHOT'S NOTE

פ"א מ"ז. וראה לעיל א, ב. ראה בסה"מ תרל"ט ע' ד שצ"ע אם כוונתו שכוונתו נעיצת התחילה הוא בסוף דוקא יותר מבראש המתפשט. ע"ש.

37

נעוץ תחלתו בסופו וסופן בתחלתו

Sefer Yetzirah says of the ten Sefiros, "Their end is wedged in their beginning and their beginning in their end, like a flame bound to a coal." The Alter Rebbe reads it as the mutual dependence of the Sefiros in Tikkun, in which the end has an advantage the head lacks.

ספר יצירה א:ז:1 Sefer Yetzirah

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the

flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

38 שזה לא נמצא בעולם התהו

It adds that in Tohu there is no head and end, only a general light with few vessels, the circles of Tohu; so interinclusion does not apply there, and each higher level is simply superior to the one below it.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח "דבעולם התהו מפני שלא יש ראש וסוף כ"א בחי" אור כללי והכלים מועטים שזהו בחי" עיגולים דתהו שלא יש בהן ראש וסוף באו"כ כו' כנ"ל ממילא לא שייך בחי" ההתכללות כנ"ל כ"א העליון מחבירו משובח מחבירו" ע"ש שהאריך.

PARAGRAPH 8

39 לגבי כח השכל שבמוח

It adds that the power of action is the level of Asiyah within the brain, and that the philosophers say a person's success rests on two things: theoretical intellect and practical intellect.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרמ"ח שם ע' ריד "והוא בחי" עש"י שבמוח וכמ"ש במ"א, וכן חכמי המחקר אומרי" שהאדם עיקר הצלחתו בבי דברים שכל העיוני ושכל המעשה (כו')."

40 נעוץ תחלתו בסופן וסופן בתחלתו

Sefer Yetzirah says of the ten Sefiros, "Their end is wedged in their beginning and their beginning in their end, like a flame bound to a coal." Here it is illustrated by the feet, which carry the head.

ספר יצירה א':7

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedded to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

41 וזה בא דוקא מצד התלבשות הכח בכלי הרגל דוקא

A gloss there addresses the fact that elsewhere this is explained in another way.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרל"ג ח"א ע' קטז יש כאן הג"ה בענין מה שפירשו במ"א באופן אחר, וראה גם באוה"ת בראשית כרך ו תתרכ"ו, ב.

PARAGRAPH 9

42 שו"ה והנמשל — דשם בתהו היו זה תחת זה . . ע"כ לא הי' נמצא

בחי" זו דנעוץ סופן כו'

It explains that the ten Sefiros of the circles have no connection with one another: like a wheel within a wheel, none touches the next; each cause surrounds its effect, as the circle of Keser surrounds that of Chochmah without ever touching it, and so Chochmah with Binah.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ אעת"ר ע' קלו מבאר: "והע"ס דעיגולים אין להם קשר וחיבור זל"ז שהן זת"ז כו', וכאשר יהי האופן בתוך האופן שאין אי נוגע לחבירו כו' אלא כל עילה סובב ומקיף לעילתו כענין הכתר שסובב ומקיף לעיגול החכמה, ולעולם אינו נוגע עיגול הכתר בעיגול החכמה . . וכן עיגול החכמה לעיגול הבינה", ע"ש.

43 שהוא ענין מבלי אשר ימצא ראש וסוף

It explains: although they do have head and end in essence, the interinclusion is such that the end completes the head and the head receives from it.

KEHOT'S NOTE

"דעם היות שיש בהם בחי" ראש וסוף בעצם, הנה ההתכללות הוא באופן כזה שהסוף משלים את הראש והראש מקבל ממנו" — סה"מ אעת"ר ע' קמ.

44 שיש מעלה בסוף מה שאינו בראש

It concludes: "It turns out that in this respect the end is the head."

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרל"ג כרך א ע' קיז ובסה"מ תרמ"ח שם "ונמצא כי בבחי" זו הסוף הוא הראש כו'".

45 זאת התורה אדם

In the laws of purity given to Moshe and Aharon, the words "This is the law (ha-torah): when a man (adam) dies in a tent..." open the impurity that a corpse spreads under a roof. The maamar reads the words on their own, "This is the Torah: adam," linking Torah and mitzvos with adam, the level of Tikkun. The Kehot note prints Numbers 19:4, a misprint for 19:14.

במדבר י"ט:14

זאת התורה אדם כי ימות באהל כליהבא אליהו וכל אשר באהל יטמא שבעת ימים:

This is the law: when a man dieth in a tent, every one that cometh into the tent, and every thing that is in the tent, shall be unclean seven days.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

במדבר יט, ד. בסה"מ תרל"ג כרך א ע' קיז ובסה"מ תרמ"ח שם "שנמשלו התומ"צ לבחי" אדם" ע"ש בארוכה.

46 בינוקא דבלק

In the Zohar on Balak, a wondrous child (the Yenuka) tells two sages that he knows from the scent of their garments that they did not recite the Shema in its time; they had been occupied with a groom and bride, and one occupied with a mitzvah is exempt from another. It shows a deed for a bride taking precedence over the Shema.

Zohar III, 186a קפו, זח"ג

KEHOT'S NOTE

זח"ג קפו, א.

47

עשה דוחה לית

The Talmud teaches that circumcision is performed even where it removes a mark of tzaraas, a case of a positive commandment overriding a prohibition. The maamar sees in this the advantage of deed.

Shabbat 132b:9 ט"ז:ב: שבת קל"ב

לישנא אחריןא. מילה דוחה את הצרעת, מאי טעמא? דאתי עשה ודחי לא תעשה. ומאי "או אינו" דקאמר — הדר קאמר: אימר דאמרין דאתי עשה ודחי את לא תעשה — לא תעשה גרידא, האי עשה ולא תעשה הוא. ומה אני מקיים "זמול בשר ערלתו" — בזמן שאין בה בהרת, תלמוד לומר: "בשר" — ואף על פי שיש שם בהרת.

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

Yevamot 3b:16-17 ט"ז:ב: יבמות ג'

טעמא דכתב רחמנא "עליה", הא לאו הכי, הוה אמיןא אחות אשה מיבמה, מאי טעמא? דאמרין: אתי עשה ודחי לא תעשה! אימר דאמרין אתי עשה ודחי לא תעשה — לא תעשה גרידא, לא תעשה שיש בו כרת מי דחי? ותו: לא תעשה גרידא מנלו דדחי —

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

KEHOT'S NOTE

ראה שבת קלב, ב. יבמות ג, ב.

48

שהרי מבטלים מת"ת לצורך הלויית המת. . עשה דוחה לית. .
ושעטנו בציצית

It does not bring these proofs, but rather that one interrupts [Torah study] for a mitzvah that cannot be fulfilled by others.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרל"ג ע' קיז ובסה"מ תרמ"ח ע' ריז אינם מביאים ראיה זו אלא "מבטלים מצוה שאינא להתקיים ע"י אחרים", ע"ש בארוכה.

49

יובן ג"כ במצות . . ולכן גם הדיוט

This passage appears there with variations.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תרל"ג קטע זה בשינויים.

50

עיני העדה

The Torah speaks of a sin committed in error "by the eyes of the congregation," that is, through a mistaken ruling of the court that leads the people. Here "the eyes of the congregation" are the sages, the head, set against "the supports of the Torah," the legs.

Numbers 15:24 ט"ז:כ"ד במדבר ט"ז

והיה אם מעיני העדה נעשתה לשגגה ועשו כלהעדה פר בן־בקר אחד לעלה לריח ניחח לה ומנחתו ונסכו כמשפט ושעיר־עזים אחד לחטת:

then it shall be, if it be done in error by the congregation, it being hid from their eyes, that all the congregation shall offer one young bullock for a burnt-offering, for a sweet savour unto the L-RD—with the meal-offering thereof, and the drink-offering thereof, according to the ordinance—and one he-goat for a sin-offering.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

51

גדול העושה צדקה בסתר

Rabbi Elazar teaches that one who gives charity in secret is greater than Moshe: of Moshe it is written, "I was afraid of the anger and the wrath," while of secret giving it is written, "A gift in secret subdues anger." It is cited as another case in which the "end" surpasses the "head."

Bava Batra 9b:7 ט"ז:ב: בבא בתרא ט'

אמר רבי אלעזר: גדול העושה צדקה בסתר, יותר ממשנה רבינו — דאילו במשנה רבינו כתיב: "כי גרתי מפני האף והחמה", ואילו בעושה צדקה כתיב: "מתן בסתר יכפה אף, [ושחד בחק חמה עזה]". ופליגא דרבי יצחק, דאמר רבי יצחק: אף כופה, חמה אינו כופה; שנגאמר: "ושחד בחק חמה עזה" — אף על פי ששוחד בחיק — חמה עזה. איקא דאמרי, אמר רבי יצחק: כל דין שנוטל שחד — מביא חמה עזה לעולם [שנגאמר: ושחד בחק וגו'].

William Davidson, Vocalized Aramaic (CC-BY-NC)

KEHOT'S NOTE

כ"ב ט, ב. ראה בסה"מ תרל"ג כרך א ע' קיח. ובסה"מ תרמ"ח ע' ריז.

PARAGRAPH 10

52

וירא ראשית לו

In Moshe's blessing of Gad: "And he saw the first (reishis) for himself, for there the lawgiver's portion is hidden": Gad chose the first land conquered, east of the Jordan, where Moshe would be buried. The maamar applies the words to Moshe himself, a soul of Chochmah (reishis), seeing with Chochmah's sight.

Deuteronomy 33:21 ט"א:כ"א דברים ל"ג

וירא ראשית לו כִּי־שָׁם חֶלְקָת מַחֲקָק סָפוּן וַיֵּתֵא רָאשֵׁי עַם צִדְקָת ה' עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטָיו עִם־יִשְׂרָאֵל:

And he chose a first part for himself, For there a portion of a ruler was reserved; And there came the heads of the people, He executed the righteousness of the L-RD, And His ordinances with Israel. .

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

דברים לג, כא.

53

נעוץ תחלתו בסופן וסופן בתחלתו

Sefer Yetzirah says of the ten Sefiros, "Their end is wedged in their beginning and their beginning in their end, like a flame bound to a coal." Here it is what Moshe saw in Tikkun and found new.

Sefer Yetzirah 1:7 ט"ז:א: ספר יצירה

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתו ותחלתו בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedged to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

54 שלח נא ביד תשלח

Moshe's last plea at the burning bush: "Please, my Master, send by the hand of whom You will send," that is, send anyone but me. The maamar explains it as Moshe's humility before the souls of Tikkun.

Exodus 4:13: שמות ד':יג

ויאמר בי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשַׁלַּח:

And he said: 'Oh L-rd, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

שמות ד, יג.

55 והנה כתר נתבאר

The Or HaTorah marks this passage as section 4 in its notes on this maamar.

KEHOT'S NOTE

באוה"ת שמות ע' עו מציון: ג"ב ד.

PARAGRAPH 11

56 כי כבד פה וכבד לשון אנכי

Moshe's protest at the burning bush. The maamar reads his "heavy mouth" as the inability of Tohu's great lights to enter vessels.

Exodus 4:10: שמות ד':י

ויאמר מֹשֶׁה אֲלֵהִי בִי אֲדֹנָי לֹא אִישׁ דְּבָרִים אֲנִי גַם מִתְמוּל גַּם מִשְׁלֶשֶׁם גַּם מֵאֵז דְּבָרָה אֲלֵי־עַבְדְּךָ כִּי כְבֹד־פִּי וְכַבֵּד לְשׁוֹן אֲנִי:

And Moses said unto the L-RD: 'Oh L-rd, I am not a man of words, neither heretofore, nor since Thou hast spoken unto Thy servant; for I am slow of speech, and of a slow tongue.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

שמות ד, י.

PARAGRAPH 12

57 שלח נא ביד תשלח

Moshe's plea that G-d send another messenger, read here as a request for a soul from the World of Tikkun.

Exodus 4:13: שמות ד':יג

ויאמר בי אֲדֹנָי שְׁלַח־נָא בְיַד־תְּשַׁלַּח:

And he said: 'Oh L-rd, send, I pray Thee, by the hand of him whom Thou wilt send.'

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

58 עניו מכל האדם

"And the man Moshe was very humble, more than any man on the face of the earth." Moshe's humility is the root of his argument.

Numbers 12:3: במדבר י"ב:ג

והָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מֵאֵד מִכָּל הָאָדָם אֲשֶׁר עָלִיפָנָי הָאֲדָמָה:

Now the man Moses was very meek, above all the men that were upon the face of the earth.—

PARAGRAPH 13

59 והנה השי"ת השיב לו

Or HaTorah has abridgments of this maamar.

KEHOT'S NOTE

באוה"ת שמות ע' עו נמצא קיצור: ג"ב ה. ובגליון נכתב שי"ך לסי" ג' >וכ"ק אדמו"ר זי"ע העיר שם: צ"ע הכוונה, ואולי צ"ל: לפ' א'. כי אח"ז בא קיצור פ"א מד"ה. ע"כ. < בפ' זו נתבאר מ"ש בסה"ת שעו"ז הוא שמיטה הב' וג' שמיטה הפחד ולפניו הי' משיטה אי ממתת החסד. אמנם הארז"ל כתב דענין שמיטה הא' הו"ע עולם התהו ולא שהי' עולם בגשמיות כו', ובגשמות נמשכו משם לתקן שמיטה זו והום חנוך ומשה כו', ע"כ. באוה"ת שמות ע' עו נמצא קיצור: שי"ך לסי" ד' >לסי" ד': ראה הערה שלפני ו [=לסי" ג'] וכאן בא בקיצור פ"ב (על תיבת מקפת). — כ"ק אדמו"ר שם. ופ"ג. < נתי' ההפך בין תהו לתיקון שהם עיגולים ויושר, כי עולם התהו הי' עיגולים והוא שבתהו היו נקודות זתיז, ותיקון פרצופים כמשל רמ"ח כחות הנפש כשהם ברמ"ח איברי הגוף זה מח' >זה מח': כנראה צ"ל: תהו מח'. — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע. < מקפת. ומצד התלכשותו בכלים נעשה בחי' נתחב"ס וסוכ"ס מבלי שימצא ראש וסוף כו', יש מעלה ברגל מה שאינו בראש, וכן במצות מעשיות כו'. ובחי' זו לא היה בתהו רק בתיקון רביוי הכלים). אוה"ת שמות ע' עו.

60 והנה השי"ת השיב לו מי שם פה לאדם

This passage is quoted there.

KEHOT'S NOTE

מובא בסה"מ תרכ"ז [הוצאת תש"ס] ע' ב.

61 מי שם פה לאדם הלא אנכי

The verse at the heart of the maamar: "Who has given a mouth to man... Is it not I, Havayah?" Plainly it says that G-d forms every human faculty; here the Alter Rebbe reads it word by word, with la-adam, "to the man," as the Adam of Tikkun.

Exodus 4:11: שמות ד':יא

ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מי־ישום אֵלֶם או חֵרֶשׁ או פֶּקֶח או עֵוֶר הֲלֹא אֲנִי ה'

And the L-RD said unto him: 'Who hath made man's mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the L-RD?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

62 לאדם בניקוד קמץ רומז על האדם הידוע

The note refers there on la-adam with a kamatz alluding to the well-known Adam.

KEHOT'S NOTE

ראה אוה"ת יתרו ע' תשפג. סה"מ תרל"ד ע' צו. סה"מ תרע"ח ע' קלג.

63 מ"ה בגימט' אדם

the passage shares nothing with the note

Genesis 3:2: בראשית ג:ב

ותאמר האשה אֶל־הַנָּחַשׁ מִפִּי עֵץ־הַגֶּן נֹאכַל:

And the woman said unto the serpent: 'Of the fruit of the trees of the garden we may eat;

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

KEHOT'S NOTE

ראה תיז בהקדמה. פרדס ערך אדם. ע"ח ש"י פ"ג. שער רחל ולאה פ"ב. לקו"ת להארז"ל שער הפסוקים בראשית ג. ב. מא"א א, קסו. תרי"א ל, א. לקמן סה, ד. לקו"ת אמור לו, ג. לח, ג. תצא לה, ב. תו"ח בראשית ט, א. נתבאר באוה"ת יוה"כ"פ ע' איתקס. פלח הרמון ויקרא ע' ה.

64

שם מ"ה בגימט' אדם

In the Pardes Rimmonim's dictionary of Kabbalistic terms, under "Adam": Adam, unqualified, is Chochmah and the Name Mah, for the four-letter Name spelled out with alefs totals 45, the value of adam. It is one of the places the Kehot note gives for this gematria.

פרדס רמונים כ"ג:א:מ"ג:23:1:43 Pardes Rimmonim

אדם סתם אדם הוא חכמה והוא מ"ה שם בן ד' במלוי יו"ד ה"א וא"ו ה"א עולה מ"ה והוא חכמה כ"ח מ"ה, כ"פ הרשב"י ע"ה בתקונים. עוד נקרא אדם המלכות והוא אדם התחתון. עוד נקרא כ"ע אדם קדמון. וכן פירש הרשב"י עליו השלום בתיקונים (תקונא ע' ד"קטו) לית ספירה דלא אתקרי אדם אבל אדם קדמא עלאה דכלהו כתר עליון כו'. וקראו שם אדם קדמון. ונקרא קדמון להורות כי הוא קדמון לכל האצילות. ואין ספק שלא יקרא כן אלא בהיות בתכלית ההעלם כמו האור קדמון. עוד נקרא הת"ת אדם בעלותו אל החכמה, ...

Pardes Rimmonim (Public Domain)

65

כמ"ש בפע"ח

the passage shares nothing with the note

KEHOT'S NOTE

ראה לקו"ת במדבר ח, ד. חקת נו, א. ואתחנן יא, א.

66

שע"י הברכה . . נמשך בחי המקיף

the passage shares nothing with the note

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרי 48:5-6 Tanya, Likkutei Amarim

... אלא רוצה לומר, סובב ומקיף מלמעלה לענין בחינת גילוי השפעה, כי ההשפעה שהוא בבחינת גילוי בעולמות - נקראת בשם "הלבשה", שמתלבשת בעולמות, כי הם מלבישים ומשיגים ההשפעה שמקבלים, מה שאין פן ההשפעה שאינה בבחינת גילוי אלא בהסתר והעלם, ואין העולמות משיגים אותה - אינה נקראת "מתלבשת" אלא מקפת וסובבת. הלכך, מאחר שהעולמות הם בבחינת גבול ותכלית - נמצא שאין השפעת אור"אין סוף מתלבש ...

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

KEHOT'S NOTE

כ"ק אדמו"ר ז"ע בקובץ ליובאוויטש שנה ב' חוברת ג (8) ע' 37 מציינ ע"י וז"ל: "מקיף אין הפירוש סובב ומקיף למעלה בבחי' מקום ח"ו כי לא שייך כלל בחי' מקום ברוחניות אלא ר"ל סובב ומקיף מלמעלה לענין בחי' גילוי השפעה. . . ההשפעה שאינה בבחי' גילוי אלא בהסתר והעלם ואין העולמות משיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובבת (תניא פמ"ח. וראה תו"א ד"ה ת"ר מצות נ"ח ס"ו) "עכ"ל.

67

(כי הבל הפה . . פ"ה)

In this earlier transcript the parenthesis about the breath of the mouth and Tanya, chapter 5, is absent.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תקס"ה ע' קפג ליתא.

68

הבל הפה נעשה בחי אור"מ

Tanya explains that the mitzvos are garments for the soul and the Torah is both its food and its garment, all the more so when spoken aloud, "for the breath of speech becomes the level of encompassing light," as written in Pri Etz Chaim. The text sends the reader there.

תניא, חלק ראשון; ליקוטי אמרי 5:13 Tanya, Likkutei Amarim

והמזון היא בחינת אור פנימי, והלבושים בחינת מקיפים. ולכן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, שתלמוד תורה שקול כנגד כל המצות, לפי שהמצות הן לבושים לבד, ותורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשקלת, שמתלבש בה בעיונה ולמודה, וכל שכן כשמוציא בפיו בדבור, שהכל הדבור נעשה בחינת אור מקיף, כמו שכתוב ב"פרי עץ חיים":

Kehot Publication Society (CC-BY-NC)

69

כתש"ר נחלקו הספרדים והאשכנזים

The Rebbe's note there also discusses this dispute.

KEHOT'S NOTE

טוש"ע אור"ח סי' כח ס"ה. ראה מה שכתב ע"ז כ"ק אדמו"ר ז"ע בקובץ ליובאוויטש הנ"ל. תורת חיים פי' שמות ע' קלו. ספה"מ תש"ג ע' 15.

70

אם יברכו עלי' ברכה מיוחדת

The Shulchan Aruch rules that one blessing is said for both tefillin; the Rema adds that some say to bless the head-tefillin as well, "on the mitzvah of tefillin," and that this became the custom among Ashkenazim. The Kehot note prints siman 28, a misprint for 25.

שולחן ערוך, אורח חיים 25:5 Shulchan Arukh, Orach Chayim

יכוין בהנחתם שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יחוד שמו וציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנוכח נסים ונפלאות שעש' עמנו שהם מורים על יחודו ואשר לו הכח והממשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם הלב שהוא עיקר התאווה והמחשבות ובה יזכור הבור' וימעט הנאותיו ויניח של יד תחלה ויברך להניח תפילין ואח"כ יניח של ראש ולא יברך כי אם ברכה אחת לשניהם: הגה וי"א לברך על של ראש על מצות תפילין אפי' לא הפסיק בנתיים [הרא"ש ה' ...

Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain)

71

שהמקיף דתש"ר גבוה מאד ע"כ

That transcript adds here: whether one can draw down the encompassing light of the head-tefillin, since it is very high and exalted.

KEHOT'S NOTE

בסה"מ תקס"ה ע' קפג נוסף כאן: אם יוכל להמשיך אור"מ דש"ר מפני שהוא גבוה מאד נעלה: ע"כ.

PARAGRAPH 14

72

מי שם פה לאדם

Now read as asking who gave the Adam of Tikkun its mouth, the vessel that draws down encompassing light;

the answer is “Is it not I, Havayah.”

שמות ד':י"א Exodus 4:11

ויאמר ה' אליו מי שם פה לאדם או מיישום אדם או חרש או פקח או עור הלא אנכי ה'

And the L-RD said unto him: ‘Who hath made man’s mouth? or who maketh a man dumb, or deaf, or seeing, or blind? is it not I the L-RD?

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

PARAGRAPH 15

73

ואנכי אהיה עם פיה

G-d’s promise to Moshe at the bush: “Now go, and I will be with your mouth and teach you what you shall speak”; plainly, G-d will give him the words. The maamar reads it as joining Tohu’s lights with Tikkun’s vessels.

שמות ד':י"ב Exodus 4:12

ועתה לך ואנכי אהיה עם פיה והוריתיה אשר תדבר:

Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.’

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

PARAGRAPH 16

74

ואנכי אהיה עם פיה

G-d’s promise to Moshe, “I will be with your mouth.” The maamar reads it as giving Moshe the vessels of Tikkun along with the lights of Tohu.

שמות ד':י"ב Exodus 4:12

ועתה לך ואנכי אהיה עם פיה והוריתיה אשר תדבר:

Now therefore go, and I will be with thy mouth, and teach thee what thou shalt speak.’

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

75

נעוץ סופן בתחלתן

Sefer Yetzirah says of the ten Sefiros, “Their end is wedged in their beginning and their beginning in their end.” Because the bond runs both ways, Tikkun’s advantage can be found even in Tohu.

ספר יצירה א':י"ז Sefer Yetzirah 1:17

עשר ספירות בלי מה נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן כשלהבת קשורה בגחלת שאדון יחיד ואין לו שני ולפני אחד מה אתה סופר:

The decade of existence out of nothing has its end linked to its beginning and its beginning linked to its end, just as the flame is wedged to the live coal; because the L-rd is one and there is not a second one, and before one what wilt thou count?

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

76

שו"ה נמצא — יחד כו'

An abridgment of this passage appears there: Moshe, from Tohu, where lights are many and vessels few, was heavy of

mouth, and since Tikkun’s vessels have a wondrous advantage he asked that someone from Tikkun be sent.

KEHOT’S NOTE

בס"ד קודם הגה"ה המתחיל ועי' מ"ש במ"א ע"פ ראוממך כו'. נתי' דלכך >נתי' דלכך: מכאן ואילך קיצור פד"ה. — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע. >משה שהי' מתוהו שאורות מרובין והכלים מועטים ע"כ הי' כבד פה ולהיות שהכלים דתיקון יש בהם מעלה נפלאה לכך אמר שלח נא ביד תשלח יהי' מי שיהי' מתיקון כו', והשי"ת השיבו מי שם פה לאדם דתיקון הלא אנכי עצמות אוא"ס וא"כ אנכי אהי' עם פיה שיהי' כך מבי' המעלות אורות דתהו וכלים דתיקון, — אוה"ת שמות ע' עז.

77

ועמ"ש במ"א ע"פ ארוממך

The note refers there in connection with this gloss, which it identifies as the Tzemach Tzedek’s, from here to the end of the maamar.

KEHOT’S NOTE

מכאן עד הסיום הגה"ה מכ"ק הצ"צ. ראה דרך מצותיך מצות מינוי מלך קט, א. בלקו"ת שמע"צ פ, ד מצוין לכאן.

78

שו"ה ארוממך — וכדוגמא כו'

It adds that to understand well why vessels have an added advantage over lights, one should see the maamar on “LeRoka HaAretz,” which also explains the joining of the lights of Tohu with the vessels of Tikkun, “the foundation of the ultimate purpose of divine service.”

KEHOT’S NOTE

ולהבין זה היטב בענין הנ"ל שיש בכלים מעלה יתירה מבאורות ומצא ע"פ לרוקע הארץ >ע"פ לרוקע הארץ: כנראה הוא דשנת תקס"ב, הנדפס בסו"ס טעמי המצות להצ"צ. — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע שם. >כו'. ונת' ג"כ ענין התחברות אורות דתהו בכלים דתיקון שזהו יסוד תכלית העבודה. — אוה"ת שמות ע' עז.

79

ארוממך כי דליתני

David’s song of thanks: “I will exalt You, Havayah, for You have drawn me up (dilisani) and have not let my enemies rejoice over me”; dilisani pictures a bucket (deli) drawn up from a well. The gloss refers to the maamar on this verse and reads aromimcha, “I will exalt You,” from rom, height.

Psalms 30:2: תהילים ל':ב

אַרֹמְמָךְ ה' כִּי דִלִיתִנִּי וְלֹא־שִׂמְחָת אִיבִי לִי:

I will extol thee, O L-RD, for Thou hast raised me up, and hast not suffered mine enemies to rejoice over me.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

80

עומק רום

Sefer Yetzirah describes the ten Sefiros as boundless “depths,” among them “the depth of height and the depth of below.” The gloss links “I will exalt You” (aromimcha, from rom, height) with this “depth of height.”

ספר יצירה א':ה"ו Sefer Yetzirah 1:5

עשר ספירות בלי מה מדתן עשר שאין להם סוף עומק ראשית ועומק אחרית עומק טוב ועומק רע עומק רום ועומק תחת עומק מזרח ועומק מערב עומק צפון ועומק דרום אדון יחיד אל מלך נאמן מושל בכולם ממעון קדשו ועד עדי עד:

The decade out of nothing has the following ten infinitudes :
 1) The beginning infinite; 2) The end infinite; 3) The good infinite; 4) The evil infinite; 5) The height infinite; 6) The depth infinite; 7) The East infinite; 8) The West infinite; 9) The North infinite; 10) The South infinite, and the only L-rd G-d, the faithful King, rules over all from His holy habitation for ever and ever.

Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain) • Sefer Yezirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain)

81 אבל במצות דרבנן . . בקום ועשה

The Rebbe notes that with this one can explain why several Rabbinic decrees were not counted, even though they have no basis in the Torah.

KEHOT'S NOTE

ובזה יש לתרץ מה שלא נמנו כמה גזירות כיו דמדרבנן, אף שאין להם עיקר מן התורה — הערת כ"ק אדמו"ר זי"ע בד"ה מאי מברך ה' ת"ש.

82 זה שמי

"This is My Name forever." The gloss ends by referring to the later maamar of Torah Ohr on this verse.

שמות ג': ט"ו Exodus 3:15

וַיֹּאמֶר עוֹד אֱלֹקִים אֱלֹהֵי מֹשֶׁה כֹּה־תֹאמַר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הִי אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיכֶם אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אֱלֹהֵי יִצְחָק וְאֱלֹהֵי יַעֲקֹב שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם זֶה־שְּׁמִי לְעֹלָם וְזֶה זְכָרִי לְדֹר דֹּר:

And G-d said moreover unto Moses: "Thus shalt thou say unto the children of Israel: The L-RD, the G-d of your fathers, the G-d of Abraham, the G-d of Isaac, and the G-d of Jacob, hath sent me unto you; this is My name for ever, and this is My memorial unto all generations.

Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA) • JPS 1917 (Public Domain)

LikuteiTorah.com
THE CHASSIDISHE PARSHA

About this edition

This edition contains the Hebrew text, the English translation, our explanations, and the notes.

The Hebrew text of Torah Ohr: © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted.

Our English translation, made from the Hebrew without Kehot's notes: CC BY-NC 4.0.

Our explanations, with the overview, the questions and the page for children: CC BY-NC 4.0.

The notes: Kehot's marei mekomos ("Sources and References", including the Rebbe's notes) © Kehot Publication Society, via Sefaria, CC BY-NC 4.0; formatting adapted; our notes on them: CC BY-NC 4.0.

Quoted sources, via Sefaria: Miqra according to the Masorah (CC-BY-SA); The Holy Scriptures: A New Translation (JPS 1917) (Public Domain); William Davidson Edition - Vocalized Aramaic (CC-BY-NC); Sefer Yetzirah, Warsaw 1884 (Public Domain); Sefer Yetzirah, trans. by Isidor Kalisch. New York, 1877 (Public Domain); Pardes Rimonim (Public Domain); Kehot Publication Society (CC-BY-NC); Maginei Eretz: Shulchan Aruch Orach Chaim, Lemberg, 1893 (Public Domain).

This edition as a whole: CC BY-NC 4.0. Shuls, schools and non-profit projects may copy, print and share it freely, and may ask for donations to cover the cost of printing; it may never be sold. Credit Kehot Publication Society and likuteitorah.com. <https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>

English translation and explanations: prepared for likuteitorah.com with AI assistance (claude-code/opus-5.5) and checked against the Hebrew and against Sefaria; not yet reviewed by a human editor. Please check anything important against the Hebrew.

The Rebbe asked that the maamarim of the week's parsha, the "Chassidishe Parsha," be learned during that week, spread over its seven days (Sichah of Shabbos Parshas Vayakhel 5725 · Toras Menachem vol. 42, pp. 306-309). Why learn it, and the Rebbe's brachos: likuteitorah.com/about/the-chassidishe-parsha/

A free, non-commercial project; nothing here is sold. Not affiliated with Kehot, Sefaria or the Lubavitch Library. © likuteitorah.com

From likuteitorah.com/torah-ohr/shemos/3/

DEDICATED IN HONOR OF

מוקדש לכבוד הגאון המקובל רבי לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל

Dedicated in honor of the Rebbe's father, Reb Levi Yitzchok